

Harens Old Goud

**Bij de tijd over
Haren, Glimmen, Onnen en Noordlaren**

**Harens
Historische
Kring**

Old Go

Harens Historische Kring Old Go

Oprichtingsjaar	2010
Doelstelling	Het bevorderen van de belangstelling voor en het bundelen en publiceren van kennis over de geschiedenis van de voormalige gemeente Haren
Activiteiten	Lezingen, Excursies, Rubriek in Haren de Krant, uitgave Harens Old Goud, presentatie en promotie op markten en andere evenementen
Werkgroepen	Digitaal fotoarchief, contactpersonen Karel Eisses en Karel Gerbers Open Monumentendag, contactpersoon Henk Bazuin
Bezoekerscentrum/ Archief	Oude Brinkweg 12A, Haren (boven de judoschool) Iedere eerste donderdag van de maand geopend van 14.00 uur tot 16.00 uur. In juli en augustus gesloten
Samenwerking	Old Go is lid van de Culturele Raad Haren. Verder werkt de vereniging samen met de Stichting Harener Historische Commissie en de Stichting Bezoekerscentrum Klooster Yesse in het Historisch Platform Haren
Bestuur	Voorzitter: Eppo van Koldam Secretaris: Henk Dröge Penningmeester: Henk Bazuin Bestuurslid : Henk Abbring Bestuurslid: Hermien Noordhoff
Postadres	Henk Dröge, Scheperweg 44, 9751 RR HAREN GN
Email	info@oldgo.nl
Website	www.oldgo.nl webredacteur: Hermien Noordhoff webmaster: Dick Schaap email voor beide: webmaster@oldgo.nl
Lidmaatschap	Opgave lidmaatschap via www.oldgo.nl Individueel lidmaatschap: € 17,50 per jaar Gezinslidmaatschap: € 27,50 per jaar. Het lidmaatschap kan op elk moment ingaan en is geldig voor het lopende jaar. Opzeggingen moeten voor 1 december worden gemeld.
Bankrekening	NL 86 RABO 0157 0712 86 t.n.v. Harens Historische Kring Old Go
ANBI	De vereniging heeft de ANBI status

Colofon Harens Old Goud

Harens Old Goud is een uitgave van de Harens Historische Kring Old Go en verschijnt 2x per jaar in juni en december.

Redactie: Annemiek Bos, Trijnie Brunt, Eppo van Koldam en Roelof van Wijk
Email: redactie@oldgo.nl

Druk: Drukkerij G. van Ark, Haren

Losse nummers, zolang de voorraad strekt, € 5,- per stuk.

Copyright ©Harens Historische Kring Old Go
ISSN: 2405-5948

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen aan te passen. Overname van (gedeelten) van artikelen en/of afbeeldingen is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Inhoudsopgave

Van de voorzitter en de redactie	3
Dominee Oebele Pieters Faber	4
Arie Wiersum en zijn verffabriek 'Hevine'	6
Jonge geschiedenis 1975	8
Verhaal bij een foto	10
Publicaties over Haren	10
Rampjaar 1672, bevrijding van Haren	11
De verdwenen woningen aan de Hoornsedijk	12
Gera van Ouwerkerk, al 60 jaar woonachtig in Haren	15
Zoekfunctie op de website	16
De tegeltableaus van keramist Anno Smith, de grote gevelversierder (1915-1990)	18
Kerkstraatschool 1951	19
Bijzonder huwelijksjubileum	19
Meijer's kolenhandel	20
Het Kabouterdorp, Woningbouw na de oorlog voor bejaarden in Haren	23
Hoe een poldermolen uit Noordlaren verdween	25
Rondom de lezing van Jaap Roos	28
Villa en tuincentrum Tubantia	30
Foto's hekken	31

Van de voorzitter

We moeten iedere maand een activiteit organiseren! Zo klonk het begin dit jaar op een bestuursvergadering. Als voorzitter krab je dan even achter je oren, nemen we niet te veel hooi op onze vork? Aan de andere kant: waarom niet? Laten we het proberen. Tot nu toe liggen we vanaf het

opheffen van de corona-beperkingen goed op schema met de lezing van Jaap Roos, twee foto-sessies en – op het moment dat ik dit schrijf - nog twee fietstochten in het verschiet. Op 10 september 2022 is het weer Open Monumentendag en ook voor die dag zijn we al druk bezig een leuk programma in te vullen.

Het jaar 1672 was voor Nederland een rampjaar. Dit wordt nu 350 jaar later op vele plekken herdacht. In het Groninger Museum is in dat kader de tentoonstelling 'Stad houdt stand, 350 jaar Groningens ontzet' te zien. Het beleg van Groningen is ook aan Haren niet onopgemerkt voorbij gegaan. Sterker, de inwoners van Haren en Noordlaren en de bijbehorende dorpen hebben zwaar geleden onder de bezetting van de troepen uit Munster en Keulen. We schenken er in dit blad kort aandacht aan. Verder hebben we – om in militaire termen te blijven – ons kruit al behoorlijk verschoten bij de excursie naar de Hof te Hemmen twee jaar geleden. Afbeeldingen die we toen hebben laten zien, zijn nu veel groter en mooier te zien in het Groninger Museum.

Op 29 april jl. was ik aanwezig bij de presentatie van het boek 'Lege Plekken'. Dit boek is een vervolg op het gelijknamige onderzoeksrapport. In dat rapport ligt de focus op de manier waarop door de gemeenten die nu de ge-

meente Groningen vormen tijdens de oorlog is omgegaan met Joodse eigendommen. Ook de rol van de gemeente Haren komt in dit boek dus aan de orde. In mijn tweeweekelijkse columns (zie www.oldgo.nl => publicaties => column Haren historie) heb ik hier al aandacht aan geschonken. En er is alle aanleiding dat binnenkort nog eens te doen. Zeker, omdat in het boek behalve aan de omgang met de eigendommen ook aandacht is besteed aan de rol van de politie en aan de zorg, of beter het gebrek daar aan, voor de Joden die terugkwamen uit de concentratiekampen. Burgemeester Koen Schuiling hield bij de aanbieding van het boek een indrukwekkende toespraak, waarbij hij vooral aangaf, dat het vormen van een oordeel over wat in de periode 1940-1945 is gebeurd alleen zinvol is, als daar ook consequenties voor het heden aan worden verbonden.

In de eerste week van mei stond ik met vele anderen stil bij de oorlogsslachtoffers in onze eigen gemeente. Eerst op 3 mei in de Appelbergen bij de slachtoffers van de april-meistakingen van 1943 en vervolgens op 4 mei op de begraafplaats De Eshof en aansluitend voor en in de Dorpskerk bij de Harense slachtoffers. Bij vele herdenkingen in het verleden is naar voren gebracht, dat vrede en vrijheid geen vanzelfsprekendheden zijn. Die moet je soms bevechten en zeker koesteren. De gebeurtenissen in Oekraïne laten helaas zien wat dat in de praktijk kan betekenen. Ze plaatsen onze eigen herdenkingen weer in een geheel ander perspectief. Plotseling gaan onze gedachten bij die herdenkingen niet meer alleen uit naar wat vroeger is gebeurd, maar confronteren ze ons ook met de situatie van nu. In dat kader is de fotopresentatie van Trijnie Brunt op de laatste pagina van dit blad wel passend. Een oud woord voor het plaatsen van een hek of omheining is 'vredigen'. Met een hek kun je een terrein begrenzen en daar rust brengen, tenminste

Van de redactie

Een redactievergadering van Old Goud begint altijd met koffie of thee, maar het gaat al snel over de inhoud van het eerst volgende nummer van het blad. Er komt een concept op tafel of er wordt gezegd dat er nog ruimte is voor een artikel van een bepaalde grootte, met twee of meer plaatjes of foto's. Dat is een kans voor een lezer of redactielid die een idee aandraagt of zelf met een concept artikel komt.

Natuurlijk, het is een blad over Haren en omgeving, niet alleen geschiedenis van vroeger, maar ook die van vandaag. Geschiedenis van mensen vooral, die in Haren, Essen, Glimmen, Onnen of Noordlaren hun bestemming vonden en een bijdrage aan de gemeenschap leverden. In Haren en omgeving leefden en woonden altijd al mensen die bijdroegen aan de gemeenschap, bijvoorbeeld in het bestuur of in de kerkgemeenschap; als landbouwer of handelaar, bouwman en andere handwerkslui.

Later werd Haren zelf een dorp van veel mensen die niet alleen met hun handen, maar ook met hun hoofd werkten, ambtenaren en bestuurders, (hoog)leraren en onderwijzers. Al deze mensen hebben hun verhaal geleefd en gehad en dat wil graag de redactie naar voren brengen.

De redactie zoekt graag naar een gevarieerd blad, dat informatie biedt, natuurlijk, zoals de naam van het blad 'Old Goud' al suggereert, van vroeger, maar dat kan ook het vroeger van gisteren zijn. De redactie probeert op de leesbaarheid van het blad te letten en ook komen de punten en komma's aan bod, is het verhaal niet te lang of juist te kort? Welke plaatjes horen erbij en wat is er in de verschillende databases aanwezig aan materiaal of moet er nieuw komen? Kortom de redactie van Old Goud is er niet voor de thee of de koffie, maar juist voor het Goud dat in de oude en recente historie van Haren aanwezig is.

Roelof van Wijk

Dominee Oebele Pieters Faber

Oebele Pieters Faber was de eerste predikant van de Christelijk Afgescheiden Gemeente, de latere Gereformeerde Kerk van Haren, die we nu de Gorechtkerk aan de Kerkstraat noemen. Hoewel hij een korte tijd - slechts acht maanden - predikant in Haren is geweest, heeft hij een interessant leven gehad en was hij - als we de bronnen mogen geloven - Christelijk Afgescheiden predikant te Beilen en tegelijk ook te Haren. Dat laatste is niet erg gebruikelijk bij gemeenten die geografisch gezien nogal ver uit elkaar liggen en dat verdient een nader onderzoek.

Door Roelof van Wijk

Familie

Oebele Pieters Faber werd op 14 november 1812 geboren in Oudkerk (Fr). Zijn vader Pytter Jans Faber gaf zijn geboorte aan op de 16e op de Mairie - het gemeentehuis - te Oenkerk in de gemeente Tietjerksteradeel. Zijn moeder was Trijntje Sjoerds Jans. Oebele was de jongste uit een gezin met eerst drie oudere broers en daarna twee zusters.

Vader Pytter Jans werkte in Oudkerk waarschijnlijk bij zijn schoonvader, die smid van beroep was. Tien jaar voor de geboorte van Oebele was het gezin verhuisd van Finkum naar Oudkerk, waar het op 15 november 1801 lidmaat werd van de Nederduits Gereformeerde Kerk, later aangeduid als de Nederlands Hervormde Kerk. Behalve zoon Jan (geboren te Finkum) zijn alle kinderen van Pytter Jans en Trijntje Sjoerds te Oudkerk geboren. In 1830 woonde het gezin in Tergracht onder Wanswerd (gemeente Ferwerderadeel). Voor de schaatsters duidelijker aangegeven: bij de bocht in de Dokkumer Ee na Bartlehiem.

Oebele Pieters Faber wordt kerkelijk actief

De eerste bekende kerkelijke activiteit van Oebele Pieters Faber was een bijzondere. Op zondag 28 september 1834 verstoorde hij met zijn broers Jan en Gerrit de dienst van dominee Los in de kerk te Warnswerd. Toen de dominee een gezang opgaf, hieven de broers een psalm aan en liepen in de handen klappend door de kerk, roepend 'dat is niet van de Heere'. Het hele gebeuren is op 8 oktober

1834 uitvoerig aan de orde geweest bij de rechtbank te Leeuwarden. De drie broers werden elk veroordeeld tot een geldboete van 8 guldens en een gevangenisstraf van drie maanden, terwijl ook de kosten voor de vijf getuigen en justitie door hen moesten worden betaald. Hoewel voor de 21-jarige Oebele, vanwege zijn jonge leeftijd, een lagere straf van twee maanden geëist werd, had de rechtbank daar niets mee op, gelijke monniken, gelijke kappen!

Oefenaar te Mildam

Op 16 augustus 1837 trad Oebele Pieters Faber in dienst bij de Friese Schutterij. Hij was van de lichte 1833 en sinds 1827 moesten mannen van 25 tot 34 jaar dienst doen. In 1844 deed hij belijdenis bij dominee Frederik Alberts Kok van de Christelijk Afgescheiden Gemeente te Warnswerd. Kort daarop vertrok hij naar Mildam bij Heerenveen. Hij hielp daar mee met het stichten van een Christelijk Afgescheiden Gemeente. In 1847 werd hij lid van de kerkenraad en een jaar later werd hij aangesteld als 'oefenaar'. Een oefenaar had geen opleiding genoten tot theoloog of tot predikant. Vooral in de tijd dat de binnen de Christelijk Afgescheiden Gemeenten de predikanten nog schaars waren, konden oefenaars goed werk doen. Toen in de provincie Drenthe een opleiding tot predikant ter hand werd genomen, besloot Oebele hieraan deel te nemen. Zo verhuisde hij naar Beilen.

Kerkelijk Haren

Na zijn vrijlating uit de gevangenis in Groningen op donderdag 26 februari 1835 gaat dominee Hendrik de Cock niet naar huis, naar vrouw en kinderen, nee, hij gaat direct naar Haren en houdt ten huize van Margien Vrieling, de weduwe Jan Lukas Sluiter, een samenkomst en toespraak voor verontrusten en sympathisanten. Verschillende leden van de Hervormde Gemeente in Haren hadden zich al eerder afgescheiden en waren lid geworden van de Afgescheiden Gemeente te Groningen: Hendrik van der Veen en Harmien Nijdam, Folkert Eisses en Alberdina Sluiter en haar moeder Margien Vrieling en na dezen volgden er meer. In totaal waren het er tot aan 1852 ongeveer honderd geworden. In april van dat jaar kwam het tot een eigen gemeente in Haren na een classisvergadering te Groningen, waarin Derk Albertus vroeg of de leden uit Haren een gemeente mochten stichten. Die toestemming kwam er.

Er is van de Christelijk Afgescheiden Gemeente van Haren geen notulenboek uit die eerste tijd bewaard gebleven. Gelukkig is er nog wel een 'Boek van de Afgescheiden Kerkelijke goederen, van ontvangst en uitgaaf der gemeente te Haren', terwijl ook de handelingen van de classis Groningen bewaard zijn. Op de classisvergadering te

Groningen van 6 augustus 1852 waren Derk Albartus, Hendrik van der Veen en Hendrik Brink (uit Onnen) als eerste ouderlingen vanuit Haren aanwezig. Op 12 augustus 1852 legde Derk Albertus de eerste steen voor de nieuwe kerk en reeds op 31 oktober van dat jaar heeft 'provessor de Haan de kerk ingewijd'. Hij kreeg daarvoor vier gulden.

De kerk kon maar moeilijk een eigen predikant vinden. De eerste jaren kwamen daarom predikanten van elders in Haren preken. Die kregen daar vier gulden voor. Op 13 september 1854 heeft Oebele Faber in Haren gepreikt, tweemaal zelfs, want hij kreeg acht gulden. Waarschijnlijk heeft hij 'op proef' gepreikt. Ouderling en koster Derk Albartus brengt daarna namelijk een beroepingsbrief naar Beilen en 'verteert' onderweg voor 25 centen.

Predikant te Beilen en Haren

Oebele Pieters Faber deed op 30 oktober 1849 zijn examen voor predikant voor de provinciale synode van Drenthe en op 25 november daaraanvolgend kon hij zijn werk als 'leeraar' beginnen in Beilen.

De kerkenraadsvergaderingen werden bij hem aan huis gehouden, daar zal zijn zuster wel voor de koffie hebben gezorgd, hij kreeg er per jaar 7 gulden extra voor. De laatste kerkenraadsvergadering zat hij op 18 oktober 1854 voor, daarna vertrok hij samen met zijn zuster Renske naar Haren, maar hij bleef nog wel werkzaam als predikant te Beilen. Althans zo wordt het in vele bronnen vermeld. Maar dit zal waarschijnlijk van erg korte duur geweest zijn en dan ook nog incidenteel, want eind oktober 1854 werd hij met zijn zuster Renske ingeschreven in het bevolkingsregister van Haren. Bovendien werd te Beilen al snel een opvolger aangesteld.

In de overlijdensadvertentie in de Bazuin van 29 juni 1855 die de ouderling Derk Albertus namens de Kerkenraad en Folkert Eisses namens de familie gezamenlijk lieten opnemen, wordt gesproken over een werkzaamheid van acht

Advertentien.

Het heeft den vrijmagtigen God behaagt onzen geliefden Leeraar O. P. FABER, op den 25sten Junij door den onverbiddelijken dood uit ons midden weg te rukken. Treffend is ons deze slag; daar ZEW. 8 Maanden in onze gemeente is werkzaam geweest, met een uitgebreiden zegen, in den ouderdom van 42 Jaren en 8 Maanden. Edoch zijn gestadig en vurig verlangen om God volmaakter te verheerlijken; doet ons zwijgen.

Namens de Kerkeraad der Chr. Afg. Gem.
D. ALBERTUS, Ouderl.
Haren,
den 23 Junij 1855.
Namens de Familie,
F. EIZES.

Overlijdensadvertentie uit de Bazuin van 29 juni 1855
(de opgave van de datum is verkeerd gelezen)

maanden in de gemeente van Haren en in het geheel niet over (nog) enige werkzaamheid in Beilen.

Zuster Renske

Renske, de zuster van de predikant, met wie hij samenwoonde en die het huishouden voor hem deed, was op 25 april 1855 te Haren getrouwd met Folkert Eisses, voerman en landbouwer. Folkert was weduwnaar van Alberdina Sluiter en had reeds een gezin met kinderen. Mogelijk wist Oebele Pieters Faber dat hij ongeneeslijk ziek was en was dit huwelijk een regeling, bestemd om zijn zuster een 'beschermd' leven te bieden. Folkert Eisses en Renske kregen samen geen kinderen. Renske overleed te Haren op 2 juni 1876 als Renske Jans op 65-jarige leeftijd. In de familie Eisses was een kleindochter met de naam van beide grootmoeders Renskedina, dochter van Alberdina Eisses en Jan Eisses, geboren in 1869 en in 1895 gehuwd met Egbert van der Es nog een tastbare herinnering. Folkert Eisses had de nieuwe predikant en zijn zuster uit Beilen naar Haren verhuisd. Hij woonde met zijn gezin 'om de hoek' (van de Kerkstraat) aan de Kromme Elleboog op nummer 37.

Onderstaande bedrijven en vrienden van Old Go hebben deze uitgave van Harens Old Goud mede mogelijk gemaakt.

Bedrijven

- Dunning Makelaardij, Rijksstraatweg 207, tel. 5346699. Uw betrouwbare partner voor wonen
- Coöperatie Boomker+, Raadhuisplein 7, tel. 5344013. Ook voor al uw historische boeken
- Dierenspecialzaak De Molen, tel. 5350215. Bij Discus Ekkelkamp vindt u alles voor uw huisdier
- Wijnhuis Enotria, Rijksstraatweg 222-1, tel. 5350974, info@wijnhuisenotria.nl. Voor Europese kwaliteitswijnen
- Astoria catering-partyservice, tel. 5345200, info@astoria.nl. Intermezzo, Sassenhein, als u iets te vieren heeft
- TIB totaal installateurs: al jaren een begrip in Haren, tel. 5349902. Vandaag gebeld? Vandaag hersteld!
- TOTAL Tankstation P. Winterwerp, Rijksstraatweg 227-A, tel. 5340757. Tanken, wassen en shop

Vrienden:

Fam. Brunt Haren

Aries Wiersum en zijn verffabriek 'Hevine'

In mijn voorwoord in de laatste aflevering van Harens Old Goud van 2021 maakte ik melding van een vraag naar de verffabriek 'Hevine' in Haren. Ik vond toen de onderstaande advertentie in het adresboek 1927 van de gemeente Haren. Maar zo'n vraag prikkelt tot meer onderzoek en dat heb ik dus gedaan.

Harener Electriche Verffabriek „Hevine”
Glas, Verfwaren, Vernissen, Drogerijen,
:: Chemicaliën, Teerproducten ::
A. WIERSUM, Schilder en Behanger, enz.
tegenover Villapark A 173 - Telef. 726

Door Eppo van Koldam

Geen andere bron

Laat ik maar direct beginnen met een teleurstellende mededeling. Over de verffabriek heb ik niet meer informatie gevonden dan de afgebeelde advertentie. De advertentie lijkt de enige bron te zijn waarin de naam 'Hevine' wordt genoemd. Wel heb ik meer informatie gevonden over de in de advertentie genoemde A. Wiersum.

Aries Wiersum

Bij A. Wiersum blijkt het te gaan om de op 3 februari 1884 te Adorp geboren Aries Wiersum. De vader van Aries is landbouwer, maar Aries kiest voor het schildersvak. In die kwaliteit komt hij omstreeks 1915 naar Haren. De eerste vermelding die ik van hem gevonden heb, is een aantekening in het register van huisnummering 1907-1918 (zie voor het volledige register de bronbewerking nr. 4 op www.oldgo.nl => publicaties => bronbewerkingen). A. Wiersum wordt in dit register vermeld als bewoner van de woning A 231. Deze woning is nu genummerd Meerweg 34 te Haren en curieus genoeg woont mijn dochter tegenwoordig met haar gezin in deze woning.

Rijksstraatweg 146

De bewoning van A 231 lijkt voor Aries Wiersum slechts een opstapje naar een woning op stand. Hij koopt in 1916 een strook grond van de smid Fokke de Noord aan de Rijksstraatweg 142 (hoek Molenweg) en geeft het gerenommeerde architectenbureau Kuiler en Drewes de opdracht een ontwerp te maken voor een woning met bovenwoning op dit perceel. In augustus 1916 krijgt hij de vergunning voor de bouw van deze woning. Aan deze vergunning verbindt de gemeente de voorwaarde dat twee achter op het perceel staande krotwoningen worden afgebroken. Die krotwoningen zijn dan inmiddels ruim 100 jaar oud. Op de kadastrale kaart van 1830 zien we een rijtje van vijf kleine woningen staan. Deze woningen zullen ooit als woningen hebben gediend voor de arbeiders van de cichoreifabriek van Jan Paping. Die fabriek stond hier eind 18e eeuw. Het perceel dat Wiersum koopt ligt

direct ten zuiden van de smederij. Hier horen dus de twee noordelijke krotwoningen bij. Vijf jaar na Wiersum zal bakker Brands een groot huis, waarin drie woningen en een winkel, bouwen op het perceel ten zuiden van Wiersum en dan komt ook een einde aan de drie resterende krotwoningen.

Midden de woning van Aries Wiersum. Rechts daarvan het pand van bakker Brands en links de smederij De Noord.

Verkoop in 1924

Na 1916 lijkt alles bij Aries Wiersum naar wens te verlopen. Hij trouwt in februari 1918 met Anna Uchtman uit Groningen en een jaar later wordt dochter Alida geboren. Daarna volgen nog twee dochters. Achter zijn huis bouwt Wiersum een royale werkplaats en hij heeft in zijn tuin voldoende ruimte voor zijn hobby: het houden van pluimvee. Met die hobby timmert hij ook wat aan de weg. Zo biedt hij in april 1923 in een advertentie broedeieren te koop aan van een prachttoom Patrijs Leghorns. En toch gaat er waarschijnlijk iets helemaal mis, want op 29 november 1924 wordt door notaris Verheijen uit Groningen de publieke verkoping aangekondigd van het pand van Wiersum aan de Rijksstraatweg, dat dan wordt omschreven als: 'het onder architectuur van de heeren Kuiler en Drewes nieuw gebouwde Heerenhuis met afzonderlijk verhuurd wordende bovenwoning nrs. A 374 en 375 aan den Rijksstraatweg te Haren met daarachter gelegen groote schilderswerkplaatsen nr. A 373 benevens groote aangelegde boomgaard en vruchtentuin, samen groot 2160 m2. Te veilen in 2 perceelen; geschikt voor autogage of bloemkweekerij of andere doeleinden. Aanvaarding 1 mei 1925, gegarandeerd ontruimd met uitzondering van de bovenwoning welke verhuurd is aan den heer

De nationale tentoonstelling van hoenders, watervogels, duiven en konijnen had dit jaar te Haren succes. De ere-voorz. der Vereniging, de heer mr. D. Boerema, burgemeester van Haren, mocht in zijn openingsrede de commissie en 't bestuur naar waarheid complimenteeren. We geven hier een groep van de velen, die hun krachten aan de expositie gaven: Bestuur, Comm., geoochteden, met de heer en mev. Boerema in 't midden der eerste rij.

Een kijkje op de Afd. „Hoenders“ tijdens de tentoonstelling te Haren. In deze afd. behaalde de heer J. Kramer te Hoogkerk, den zilveren wisselbeker als eerbetoon.

C.H. Timmers'. De verkoping vindt plaats op 17 december 1924 in het tegenover de woning gelegen café Horst.

Naar Rijkstraatweg 217

Aries Wiersum moet met zijn gezin verhuizen naar een andere plek in Haren en die vindt hij net ten zuiden van het dorp in de voormalige boerderij van de familie Koops aan de Rijkstraatweg 217 (tot voor kort de locatie van de Rabo-bank). Deze boerderij heeft dan nog het nummer A 173 en ligt tegenover het Julianapark, dat dan meestal wordt aangeduid als het 'villapark'. Het klopt precies met de advertentie uit 1927. Over Rijkstraatweg 217 schreef ik al in mijn eerste deel van 'In de voetsporen van Klaas Vijfschagt' in Harens Old Goud van juni 2021. Daar ook een foto van het pand. Speculanten als Vijfschagt zien goede mogelijkheden om hier woningen te bouwen, maar daar komt voorlopig niets van en daardoor kan Wiersum verhuizen naar deze locatie. Wat we ons daarbij precies moeten voorstellen van de verffabriek weet ik niet, maar het is wel veelzeggend, dat volgens het adresboek 1927 ook de heer M.N.J. Dirken op hetzelfde adres woont met als beroepsomschrijving 'ass. physiol. lab.' Dat klinkt behoorlijk chemisch. Mogelijk is de achternaam Dirken onjuist en moet het gaan om Dirksen.

Erg succesvol zal de verffabriek van Wiersum wel niet geweest zijn, want in het adresboek van 1929 staat geen nieuwe advertentie. Wel woont Dirk(s)en nog steeds bij Wiersum en is er zelfs versterking gekomen in de persoon van de student S.D. Posthumus. Wiersum wordt in het adresboek vermeld als huisschilder.

Pluimvee

Advertenties van Aries Wiersum als schilder zijn er maar een paar. Over de fabriek Hevine, zoals gezegd, slechts een. Maar met zijn hobby weet Wiersum de krant wel te vinden. Bijvoorbeeld in een advertentie in het Nieuwsblad van het Noorden van 17 augustus 1926: 'Eenige 3 à 4 maands fokhanen, van P. en W. leghorns, R.I. Reds en W. Wyandottes, alles individueel gefokt van raszuivere op leg gecontroleerde kippen, met hoge legcijfers, bij A. Wiersum Haren t.o. Villapark'. Het is voor mij wat abracadabra, maar wellicht weten op het gebied van pluimvee deskundige lezers deze aanbieding op waarde te

schatten. Wiersum treedt ook op als secretaris van de plaatselijke pluimvee-, konijnen- en duivenfokvereniging bij een tentoonstelling in café Horst in 1928. Het tijdschrift Het Noorden in Woord en Beeld schenkt in de uitgave van 7 december 1928 aandacht aan deze tentoonstelling (zie de twee foto's hierboven). Wiersum is stellig een van de heren die burgemeester Boerema flankeren op de linker foto. In 1935 lijkt Wiersum van zijn hobby zelfs zijn beroep te maken, want dan wordt hij in het adresboek vermeld als pluimveecontroleur.

Naar de Meerweg

De aangehaalde vermelding in 1935 is de laatste vermelding van Wiersum op het adres Rijkstraatweg 217. Dat is logisch, want daarna start de bebouwing langs de Emma-laan en de Wilhelminalaan en wordt op de plaats van de voormalige boerderij Rijkstraatweg 217 de Raiffeisenbank gebouwd. In het adresboek 1938 vinden we Wiersum terug op het adres Meerweg 125 (hoek Nesciolaan).

**Wiersum, A., huissch., behangers-
bedrijf, glas- en verfwaren, Hfd.-
controleur pluimveeteeltregeling.**

Volgens de vermelding in het adresboek is Wiersum dan van alles tegelijk (zie de afbeelding). Twee jaar later is Wiersum weer gewoon huisschilder en woont hij op het adres Meerweg 81. Hier overlijdt Aries Wiersum op 21 november 1940 op de leeftijd van 56 jaar.

Het 'tweede' gedeelte van de Meerweg gezien vanaf de Westerse Drift. De rechterhelft van de eerste dubbele woning rechts is Meerweg 81.

Jonge geschiedenis 1975

Voor het samenstellen van onderstaand overzicht heb ik opnieuw een gehele jaargang van het Harener weekblad doorgebladerd. Deze keer is gekozen voor het jaar 1975, bijna 50 jaar geleden dus. Onderstaand een bloemlezing uit de wetenswaardigheden van dat jaar. Bij de oudere lezers onder ons zal het een waardevolle herinnering zijn, terwijl de lezers geboren na 1975 waarschijnlijk verbaasd zullen zijn. In ieder geval wens ik u allen veel leesgenot.

Door Henk Bazuin.

Jubilea

Dat 1975 een bijzonder jaar was voor de verenigingen in Haren, mag blijken uit de vele jubilea die staan vermeld in het jaaroverzicht.

De operettevereniging Thalia viert het 10-jarig bestaan. De ponyclub De Blauwe Ruitertjes viert het 10-jarig bestaan en wordt provinciaal kampioen. De hengelvereniging Glimmen viert het 25-jarig bestaan. De Harense afdeling EHBO viert het 35-jarig bestaan. Padvindergroep de Trekvogels viert het 40-jarig bestaan. Voetbalvereniging Haren viert het 40-jarig bestaan.

Januari

Het kinderverzorgingstehuis Maria Christina kondigt aan te gaan verhuizen naar Vries.

Juf Westerman neemt na 40 jaar werkzaam te zijn geweest in het onderwijs afscheid. De laatste twintig jaar was ze verbonden aan de Nicolaasschool.

Er zijn vergevorderde plannen voor een project op de plaats van het oude gemeentehuis. Het voormalig politiebureautje dat op de voorlopige monumentenlijst staat, mag waarschijnlijk worden afgebroken.

Februari

Harm Kuipers wordt wereldkampioen schaatsen, de gemeente bereidt een grootste huldiging voor.

Maart

Er worden plannen gemaakt voor een woningbouwpro-

ject voor 18 woningen bij de Viaductweg in Glimmen. Burgemeester R.S. Hofstee Holtrop heit de eerste paal voor de uitbreiding van de Zonnehof van de Nesciolaan in Haren.

Dorpsvereniging Onnen spreekt haar verontrusting uit over het uitblijven van voorzieningen voor het dorp. Het ministerie van CRM geeft toestemming om het voormalig politiebureautje aan de Rijksstraatweg af te breken ten behoeve van een woon-winkelcomplex.

Het dorp Glimmen dringt er bij de gemeente op aan om binnen een jaar te beginnen met de bouw van een Dorps-huis.

De Nieuw-Apostolische Kerk in Haren heeft bouwplannen voor de bouw van een kerkgebouw aan de Bamshorn.

Het oude politiebureau aan de Rijksstraatweg tegenover de Meerweg valt onder de slopershamer.

April

Molen De Hoop aan de Rijksstraatweg krijgt nieuwe wienken en de kap wordt vernieuwd.

De Chr. Nat. School De Vijverschans krijgt toestemming voor de bouw van een lokaal. Wethouder Rozema pleit voor twee lokalen maar krijgt hiervoor de handen niet op elkaar.

De gemeenteraad besluit nu definitief het oude openluchtbad Appelbergen te slopen; het zal de volgende maand worden leeggepompt en in mei is het openluchtbad herschape in een zandvlakte.

De wijk Spijkerboor valt geheel onder de slopershamer. Het Provinciaal Opbouworgaan Groningen constateert een dringende behoefte aan een wijkcentrum in Haren ter vervanging van de Mellenshorst.

Mei

De eerste gerenoveerde woningen aan de Molenkampsteeg worden opgeleverd.

B&W doet voorstellen tot beperkte uitbreiding van het woningbestand in Onnen en Glimmen. Het voorstel om in de komende 10 jaren 100 nieuwe woningen te bouwen, wordt aangenomen, voor Onnen dat voor 60 woningen in het voorstel staat, staken de stemmen helaas. In juni gaat

de raad alsnog akkoord met de plannen voor Onnen. De 100.000-ste bezoeker wordt verwelkomd in zwembad Scharlakenhof.

Juni

De gemeente verhuist naar haar nieuwe onderkomen aan het Raadhuisplein.

De blokhut van de padvindergroep Tecumseh gaat in vlammen op.

De strijd rond het al dan niet dichtgooien van het Hoornse Diep en de inrichting van de oostelijke oever van het Hoornse Meer brandt los. De Vereniging Hoornsche Dijk dient een alternatief plan in bij het Meerschapsbestuur.

Het Meerschapsbestuur houdt het voorstel aan inzake de herinrichting van de oostelijke oever maar gaat wel zoeken naar andere plaatsen voor de baggerspecie.

Plannen rond de afbraak van een deel van de oude Meerweg raken bekend.

Juli

De gemeente laat de verbouwing van het oude veerhuis te Noordlaren stoppen wegens het ontbreken van een bouwvergunning.

Drie Harene padvindere gaan naar de wereldjamboree in Noorwegen.

Augustus

De raad stelt zich achter de bouw van de Chr. MAVO in de nieuwe Stationsbuurt.

Het Meerschapsbestuur spreekt zich uit over de inrichting van het landschap langs de oostelijke oever van het Hoornse Meer dat wisselend van hoogte moet worden. De plannen voor de afbraak van een gedeelte van de Rijkstraatweg in Haren raken bekend.

September

Het nieuwe raadhuis wordt officieel geopend door de Commissaris der Koningin, mr. E.H. Toxopeus.

Koningin Juliana bezoekt Haren en Groningen. Een anoniem telefoontje over een doodsbedreiging voor de vorstin doet de veiligheidsmaatregelen dusdanig toenemen dat het publiek de koningin nauwelijks kan zien.

De vergissingen in de bouwbegroting van het nieuwe raadhuis leiden tot felle debatten, de overschrijding is ruim anderhalve ton.

Het oude raadhuis wordt afgebroken.

Harene vrouwen bieden een zelfgemaakt wandkleed aan voor de trouwzaal van het nieuwe raadhuis.

Haren heeft sinds kort een sexclub. (Wie weet waar dit was?)

Oktober

De nieuwe school bij de Van Heukelomstichting wordt geopend.

De Stichting Philadelphia maakt bouwplannen bekend voor nieuwbouw in Onnen.

De Grontmij opent haar kantoor in Haren in de nieuwe

Het Biologisch Centrum van de Rijksuniversiteit van Groningen wordt geopend door staatssecretaris G. Klein.

November

De gemeente oppert plannen voor de realisering van een muziekschool.

Er ontstaan problemen rond de onteigening van terreinen bij de Oude Hoflaan voor de realisering van een parkeerterrein.

De bouwplannen voor een school van de Gereformeerde

Schoolvereniging achter de Bloemkampschool (nu De Wissel) en voor een school van de vereniging voor Prot. Chr. kleuter- en basisonderwijs worden bekend.

December

Het Meerschapsbestuur besluit de baggerspecie uit het Hoornse Meer langs de Hoornsedijk te storten.

De zes Harenaars die betrokken raakten bij de treinkaping in Wijster komen allen behouden terug in Haren.

Verhaal bij een foto

Onze rubriek 'Verhaal bij een foto' leidt nog niet tot reacties van lezers. In de wandelgangen hoorden we wel, dat de foto van de opening van het dorps huis de Tiehof in Onnen mooi was. Maar daar bleef het ook bij. Misschien is het nog even wennen. We blijven volhouden.

Deze keer geven we geen enkele aanwijzing en laten we het helemaal aan u over. Kunt u een verhaal vertellen bij de hiernaast staande foto van een aantal dames in feestelijke kledij? Mail uw verhaal dan aan redactie@oldgo.nl

Publicaties over Haren

Recent zijn twee publicaties over Harense onderwerpen verschenen. Sipke de Wind schreef 'Endkampf om Groningen april 1945'. In dit boek uitvoerige aandacht voor de bevrijding van Haren en bijvoorbeeld het sneuvelen van Corry Goes.

Een artikel van Eppo van Koldam over Lodewijk Theodorus Jorissen verscheen in het Historisch Jaarboek Groningen 2021. In dit artikel komt de geschiedenis van het grote fabriekscomplex te Hemmen aan de orde met unieke foto's van het in 1905 afgebrande huis Buitenzorg.

Beide publicaties zijn opgenomen in de bibliotheek van Old Go.

Lodewijk Theodorus Jorissen

Mislukt fabrikant en geliefd burgemeester op Huize Buitenzorg te Haren

Wie vanuit het centrum van Haren een in de nabijheid van de...
 Het is de geschiedenis van de fabriek van Hemmen...
 Het is de geschiedenis van de fabriek van Hemmen...
 Het is de geschiedenis van de fabriek van Hemmen...

Rampjaar 1672, bevrijding van Haren

Dit jaar is het 350 jaar geleden, dat de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden werd aangevallen door Frankrijk, Engeland en de bisdommen Munster en Keulen. Daarbij claimde Bernard van Galen, de bisschop van Munster, de aanval op Drenthe en Groningen. Vooral met de Groningers had zijn bisdom nog wel een appeltje te schillen, want die waren er langzamerhand in geslaagd om grote gebieden in de provincie Groningen, die ooit tot zijn bisdom behoorden, in beheer te krijgen. Van Galen kreeg ondersteuning van troepen uit Keulen.

Door Eppo van Koldam

Allereerst nam Bernard van Galen de vesting Coevorden in. Daarmee lag de weg over de Hondsrug naar Groningen voor hem open. En die weg liep via Noordlaren en Haren! In het Maandblad Groningen van juli 1922 lezen we over de komst van de troepenmacht uit Munster het volgende.

“In den namiddag van den 19den juli werd de vijand gesignaleerd. Op den toren te Haren kon men de colonnes, die de voorhoede van het vijandelijke leger vormden, zien opmarcheren uit de richting Zuidlaren. Dit bericht bracht groote schrik onder de bevolking teweeg, waarvan het meerendeel trachtte met alles wat nog te redden was en niet reeds in veiligheid gebracht, naar de stad te vluchten. Dit lukte aan bijna allen, dankzij het kordate optreden van den koster Hermannus Gerhardtts, die, zoodra hij op den toren het gevaar had zien naderen, uit alle macht de alarmklok was beginnen te luiden. Wel had dit alarmsein eerst den schrik onder de bevolking vergroot, maar ‘t had dit voordeel, dat de vijand daardoor een oogenblik aarzelde en tot staan werd gebracht. De vooraan rijdende ruitery diende zich, alvorens de haar volgende colonnes verder konden marcheren, te vergewissen wat dit klokgelui had te beteekenen. ‘t Kon een oproep zijn tot tegenweer, doch ook alleen een sein ter waarschuwing, meer niet. En toen na verkenning, die eenigen tijd in beslag nam, bleek dat dit laatste het geval was, reed de ruiterbende door het dorp de vluchtenden achterna. Het gelukte haar nog eenig vee te bemachtigen en een paar weerlooze menschen uit te schudden en neer te schieten”.

Zo begon dus op 19 juli 1672 de bezetting van Haren en

de belegering van de stad Groningen, die, zoals wij nu weten, zouden duren tot 28 augustus van dat jaar. Uiteraard heeft Haren zwaar te lijden van de bezetting. Plundering door soldaten is aan de orde van de dag. Voorts vestigen de legeraanvoerders zich in bijna alle huizen van enig aanzien, die in die tijd in Helpman en Haren voorhanden waren. Bekend is, dat Bernard van Galen zelf zijn intrek nam op de Hof te Hemmen. Tijdens de excursie op 12 september 2020 hebben we vanuit Old Go hieraan uitvoerig aandacht geschonken. Het verslag van deze dag inclusief het toen uitgereikte boekje met afbeeldingen, vindt u op www.oldgo.nl onder activiteiten => excursies.

Onlangs vond de heer Frans Westra een kaart van het beleg van 1672 in een archief in Stockholm. Hij heeft hierover gepubliceerd in het tijdschrift Stad & Lande, nummer 1 van 2022. Interessant is, dat op deze kaart nauwkeurig is aangegeven waar de diverse legeraanvoerders hun hoofdkwartier hadden. Zo was het kwartier van de Munsterse generaal Dietrich Hermann von Nagel in de dorpskom van Haren gevestigd. Dicht bij de dorpsstoren, die als commandocentrum werd gebruikt. De Keulse aanvoerder prins Wilhelm Egon von Fürstenberg verbleef in Essen (wellicht op het terrein van het voormalig klooster Yesse). Het hoofdkwartier van hertog Jan Georg van Saksen was gevestigd in de Popkenhof (in 1739 vervangen door de Emdaborg) aan de Oosterweg in Haren.

Eind augustus 1672 wordt duidelijk, dat Bernard van Galen zijn hand overspeeld heeft. De verdediging van de stad Groningen onder leiding van Karl von Rabenhaupt is te sterk. En als in zijn commandocentrum in de torenkamer te Haren ook nog een bord zuurkool uit zijn handen wordt geschoten (zie het onderstaande verhaal uit het tijdschrift Het Noorden in Woord en Beeld van 28 augustus 1931) is voor Bernard van Galen de maat vol. Inpakken en wegwezen!

„Moeke, wat krieg wie vandoag?” vraagt een jongetje bij Haren, vóór hij naar de school trekt.
„Oorlog, mien jong.”
„Ha, fijn!”
Heerscht hier zoo'n oorlogszuchtige geest onder oud en jong? Welnee, „oorlog” is hier nog de benaming van de degelijke kost „zuurkool met spek”, en de naam dateert nog uit den tijd van het beleg van Groningen in 1672. De historie en de legende vertellen ons dit ervan: De toren van Haren was bijzonder geschikt, om als uitkijkpost dienst te doen en Barend van Galen nam dan ook zijn zetel in het eigenaardige torenkamertje, dat men zelden meer aantreft en dat in verre eeuwen eenmaal diende, om aan de Abdis van 't klooster te Essen gelegenheid te geven, ongezien de Mis bij te wonen. Van hier uit had de bevelhebber een mooi overzicht over het kamp, de stad en naar de andere vijandige uitkijker, de trotsche Martini, die zoo vaak voor 't vizier werd genomen! Van Galen gebruikte zelfs in dit kamertje wel zijn middagmaal en liet zich

eens het bovengenoemde stevige volkskostje voorzetten toen een kanonskogel de heerlijke schotel wegvaagde. Vandaar de naam „oorlog” tot op heden!

De projectielen konden het dorp dus bereiken (getuige tot voor kort een kogel in de gevel van een heel oud huis en de ijzeren en steenen „bezoekers” in het kapelletje) en wel vooral die uit de zware mond van „Groote Grait” — zeker een voorlooper van „Long Tom” en „Dikke Bertha”. Dit stuk geschut mocht zich dan ook in het volgende rijmpje uit den volksmond verheugen:

En Groote Grait bin ik gehaiten,
Om wied en weer kon ik wel schaiten:
Ik kreeg ain koegel ien mien mond,
En schoot hem deur de Hoarder toren,
En dou nog zeuven vout ien grond!

Toen — door een vijandelijke macht gescheiden en elkaar bestrijdend; thans naaste bureu, die zelfs in één blik uit de moderne vliegmaschine worden omvat... zoo worden verleden en heden, tijd en ruimte overbrugd!

De verdwenen woningen aan de Hoornsedijk

Jaren geleden had ik met de heer Kuno Kruizinga, bewoner van de Hoornsedijk en lid van onze vereniging, contact over woningen aan de Hoornsedijk, die omstreeks 1970 zijn afgebroken ten behoeve van de verbreding en verlegging van het Noord-Willemskanaal. Bedoeling was toen om te komen tot een fotopresentatie op de website van de gemeente Haren. Dat is er nooit van gekomen. Onlangs kwam ik de oude aantekeningen weer tegen. Met alsnog een woord van dank richting de heer Kruizinga leidde dat tot de onderstaande bijdrage.

Door Eppo van Koldam

Rond 1970 vinden aan de westkant van Haren grote wijzigingen plaats in de infrastructuur. De snelweg wordt aangelegd en het Noord-Willemskanaal wordt aanzienlijk verbreed. Bovendien wordt een aantal bochten in het kanaal recht getrokken. De onderstaande foto uit de verzameling van Henk Boomker geeft een goed beeld van de werkzaamheden direct ten noorden van de Meerwegbrug. De verbreding en verlegging van het kanaal iets verderop moeten nog plaats vinden. Rechts op de foto zien we het dienstengebouw van Rijkswaterstaat.

Plannen 1953

De ingrepen in 1970 gaan veel verder dan eerder gepresenteerde plannen. Een kaart van de geprojecteerde snelweg uit 1953 laat zien, dat toen helemaal nog geen sprake was van een verbreding en verlegging van het Noord-Willemskanaal. Alleen daar waar kanaal en snelweg elkaar dreigden te raken was een kleine correctie (bochtverbetering) voorzien. Overigens zien we aan de rechterzijde van de kaart, dat de Meerweg met een viaduct onder de snelweg door zou lopen. Op- en afritten waren nog niet ingepland en van de nu bekende 'slinger' naar het verlengde van de Emmalaan was dus nog geen sprake.

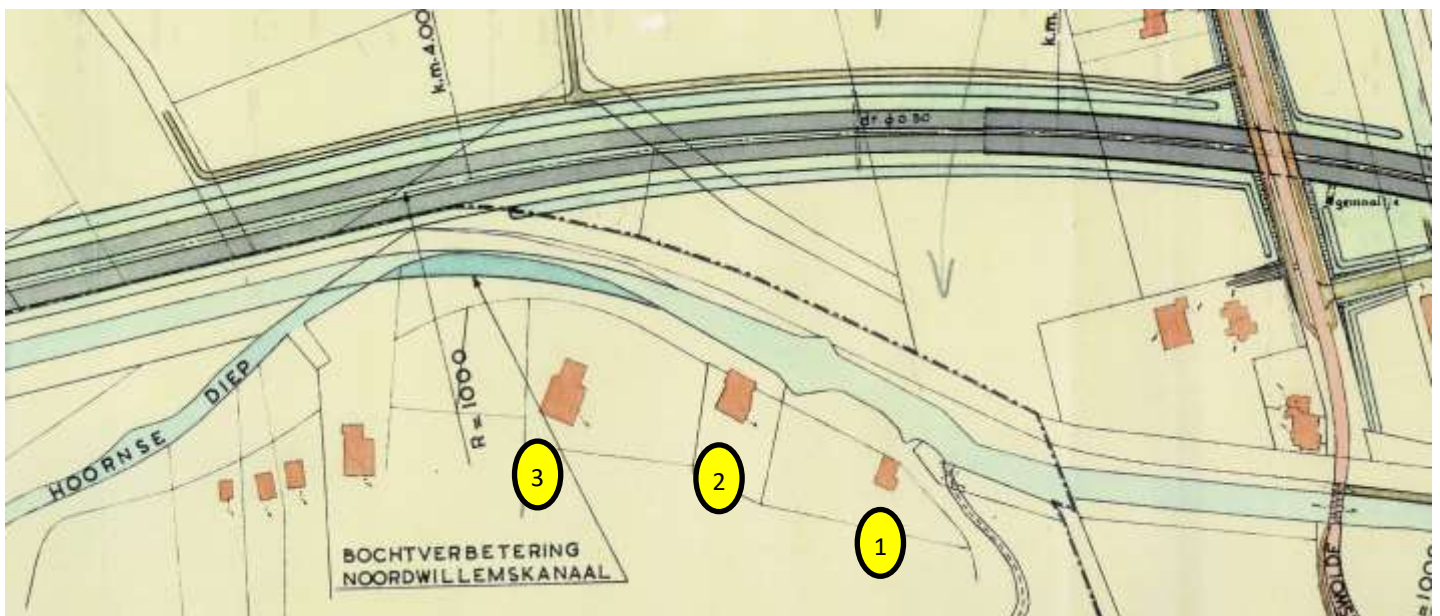
Realisering 1970

Als het in 1970 na jaren plannen maken eindelijk komt tot de aanleg van de snelweg (Rijksweg 36, nu A28) wordt, zoals ik boven al aangaf, direct ook het Noord-Willemskanaal rigoureuus aangepakt. Het eerste stuk van de Hoornsedijk vanaf de Meerwegbrug wordt een flink stuk verschoven naar het westen om plaats te maken voor een verbreding en bochtafsnijding. Drie woningen moeten worden afgebroken. Op de kaart heb ik ze aangegeven met de cijfers 1, 2 en 3.

Hoornsedijk 25

De eerste van de drie woningen (Hoornsedijk 25) stond dicht bij de splitsing van de Hoornsedijk en wat tegenwoordig de Nieuwe Hoornsedijk heet. De heer Kruizinga gaf aan, dat deze woning voor de afbraak bewoond werd door Hendrik van der Veen, bijgenaamd 'kleine Hendrik' of 'korte Hendrik'. Op de eerste van de twee foto's hieronder is dit de meest linkse woning.

De historie van de woning Hoornsedijk 25 gaat niet zo ver terug. Berend van der Veen, die toen eigenaar/bewoner

was van de boerderij Hoornsedijk 26 (nu bekend als boerderij 'Woldring') liet het huisje in 1879 bouwen.

Hoornsedijk 23 en 24; De Overvaart

De tweede woning (Hoornsedijk 23 en 24) was het huis genaamd De Overvaart. Deze woning werd in de periode voor 1970 bewoond door twee gezinnen. De heer Kruizinga noemde de families Staal en Kamminga als meest bekende bewoners van deze woning. Het is de woning die op bovenstaande foto rechts is te zien.

Het huis De Overvaart kent een lange geschiedenis. Het huis wordt in 1788 al vermeld als onderdeel van de nalatenschap van Jan Warmolts en Elisabeth Sluiter: "het huis op de overvaart met het recht van overzetten bij Berent Andries los in gebruik voor f.55,-". Je kon je bij dit huis dus laten overzetten over het kanaal. Jan Warmolts en Elisabeth Sluiter waren de eigenaren/bewoners van Huize Warmolts aan de overzijde van het Hoornsediep. In mijn column 'Mijmeringen bij een kaart deel II' (zie www.oldo.nl) heb ik vermeld, dat de overvaart een belangrijke schakel was in het voetverkeer tussen Eelde/Paterswolde en Groningen. Dat werd pas anders toen in 1870 de nieuwe weg van Groningen naar Eelde werd aangelegd (Paterswoldsweg/Veenweg/Groningerstraat).

Omstreeks 1840 is Jantien Nijdam-Kuipers, de stiefmoeder van de genoemde Berent Andries 'de baas' op de overvaart. Als u naar de jaartallen kijkt, zult u terecht zeggen: stiefmoeder? Dat kan niet kloppen. Toch is het zo. Jantien is slechts twee jaar ouder dan haar stiefzoon en ze overleeft hem 25 jaar. Zij reageert fel, als zij verneemt dat er plannen zijn om de overzet te vervangen door een brug. "Dat zij eigenaresse is van het huis genaamd 'De Overvaart', en wel vanaf den 4 november 1802 en gedurende al dien tijd het overvoeren van personen en goederen over het Horensche diep door haar in persoon of daartoe gegeven order is geschied. De overvoering van personen en goederen is blijkens bij haar in bezit zijnde papieren ruim honderd jaren aan het door haar bewoonde huis verbonden geweest, als zodanig heeft dat huis al in de oudheid de naam van 'Overvaart' verkregen. Bij aankoop van dat gemelde huis, bevatte het huis in zichzelf een geringe waarde, maar omdat de overvoering daarbij bestond, heeft zij een aanzienlijke som van f.850,-

betaald en door vlijt en spaarzaamheid heeft zij het zo verre gebragt, dat het bovengenoemde juist thans voor haar in geschikt bewoonbare staat is." De gemeente Haren erkent, dat enige rechten de weduwe niet kunnen worden ontzegd en geeft aan, dat zij niet in haar belangen geschaad zal worden. Vervolgens bedenkt zij, dat de aanval de beste verdediging is en neemt zij zelf met haar zoons Jan en Roelf Nijdam het initiatief om een voetbrug aan te leggen. Uiteraard wel met het recht om tol te mogen heffen van de passanten. Dit met uitzondering van de bewoners van de Hoornsedijk. Die mochten gratis de brug passeren. Over die brug heb ik geschreven in de column 'Meerwegbrug deel 2' (uiteraard ook te raadplegen op www.oldgo.nl). Op www.beeldbankgroningen.nl vond ik nog een mooie foto van het huis de Overvaart. Rechts op die foto is de voetbrug over het kanaal te zien.

Je zou denken, dat van uit Haren een rechtstreeks voetpad naar de overvaart liep. Dat is echter niet zo. Je kon je weg vervolgen over het jaagpad langs de oostkant van het kanaal. De meeste mensen en zeker de kinderen, die naar de school in Haren moeten, kozen echter liever voor een directe route dwars door de weilanden. Een situatie die tot jarenlang gedoe aanleiding heeft gegeven. Voldoende stof om nog eens op terug te komen.

Het huis, dat we op de foto's zien dateerde uiteraard niet van voor 1800. Het was een ca 1875 nieuw gebouwde versie. Toch is het zonde, dat dit pand zo maar is verdwenen, want daarmee is ook een belangrijk stuk cultuurhistorie van de bijzondere relatie tussen de Hoornsedijk en zijn bewoners en het dorp Haren weggevaagd. Nu resteren nog slechts wat bosjes langs de dijk.

Hoornsedijk 22

De derde woning (Hoornsedijk 22) was de boerderij van de familie Blom. Achter deze boerderij kon je voor een dubbeltje in het Paterswoldsemeer zwemmen. Daarom werd het land achter de boerderij het Dubbeltjesland genoemd. Op de onderstaande foto is de boerderij te zien rechts naast De Overvaart. Duidelijk is te zien, dat het hier niet om een erg oud pand ging. Dat klopt, het gebouw op de foto dateert van 1932.

De geschiedenis van deze boerenplaats gaat echter veel

Jeltje. We zien in deze akte ook terug, dat de familie Warmolts enorm veel grond aan de Hoornsedijk bezat. Veel grond was onder beklemming verhuurd, zoals in het geval van de boerderij Hoornsedijk 22, maar de familie had ook veel grond en huizen direct in eigendom. Pas in 1915 verkochten de erven Warmolts hun laatste eigendommen aan de Hoornsedijk. Daar waren toen negen woningen bij.

Voetpad over de dijk

Ter afsluiting nog de onderstaande foto. We zien hier weer de woningen Hoornsedijk 25 en het huis de Overvaart, maar het voetpad en het bruggetje herkennen we niet. Dit was de situatie rond 1910. De Meerwegbrug was toen net aangelegd. Ook was de uitmonding van de Schipsloot in het Noord-Willemskanaal een stuk verlegd naar het zuiden. Dat maakte het mogelijk vanaf de Hoornsedijk met een bruggetje (zie de pijl op het kaartje) over de oude Schipsloot een voetpad aan te leggen om de grote bocht via de oude Hoornsedijk af te snijden. Nu is deze situatie ter plaatse nauwelijks nog herkenbaar.

verder terug dan 1932. Oorspronkelijk stond de boerderij wat verder van de dijk af en wat dichterbij de nog bestaande boerderij Hoornsedijk 21. Als de boerderij daar was blijven staan, was afbraak in 1970 wellicht niet nodig geweest.

Een oude vermelding met betrekking tot de boerderij dateert van 8 maart 1818. Jelte Berends Nijdam verkoopt dan aan het echtpaar Berend Nijdam, arbeider, en Jeltje Nijdam, “de helft van de boerenbehuizing met het recht van vaste beklemming van de daaronder behorende landerijen, strekkende van de Hoornsche Dijk of het Hoornsche Diep westwaarts tot het veen”. Doende voor het geheel f.42,-, dus voor de helft f.21,-, jaarlijks aan de erven Warmolts. De beklemming is geconstitueerd bij stokleggingsbrief van 21 mei 1777. De verkoopprijs bedraagt f.1.100,-. Een transactie met een hoog ‘Nijdamgehalte’. Dat was kenmerkend voor de Hoornsedijk in die tijd. In bijna elk huis woonde wel een lid van de familie Nijdam. Overigens was Jelte Berends (die meestal werd aangeduid als Gjalt Berends) de vader van de genoemde

Gera van Ouwerkerk, al 60 jaar woonachtig in Haren

Gera heeft haar jeugdijaren doorgebracht in de omgeving van Deventer. Haar echtgenoot kreeg in 1960 een baan in Haren. Een reden om met het gezin in 1962 in Haren te gaan wonen.

Door Trijnie Brunt

Gera van Ouwerkerk, woonachtig aan de Oosterweg in Haren, is geboren in Diepenveen, een plaatsje vlakbij Deventer. Haar ouders, vader Bernard Krijt (1887) en moeder Frederika Willemina Hekkert (1895) trouwden op 20 november 1930 in Diepenveen. Op 8 maart 1932 werd hun dochter Gera geboren. Vader Bernard was makelaar en wethouder. Moeder zorgde ervoor dat het huishouden en de opvoeding van hun enige dochter op rolletjes liepen. Ze hoopten dat hun dochter een goede opleiding zou krijgen.

Jammer dat ze geen broer of zus had, alle aandacht ging nu naar haar. Vriendinnetjes dachten dat ze dan wel heel erg verwend zou zijn. Daarom had ze bedacht dat ze een broer had die op zee zat!!! In Deventer werd het gymnasium bezocht. Die opleiding heeft ze in zes jaren afgerond. Zijzelf wilde graag sociologie studeren, maar haar vader vond dat ze een rechtenstudie moest gaan volgen in Utrecht. Aldus geschiedde. Ze ging op kamers en was naast de studie actief in het studentenleven. Naast de colleges rechten volgde zij toch ook colleges sociologie. Haar vader was het hier niet mee eens en haalde haar na een jaar studie terug naar Diepenveen.

Enmaal terug in Diepenveen ging Gera een opleiding volgen aan Rijkslandbouwhuishoudschool 'Rollocate' in Deventer. Na een jaar vooropleiding, twee jaren opleiding en een jaar stage, was zij klaar als lerares met de acte N19. Met dit diploma was zij bevoegd om les te geven in koken, voedingsleer, methodiek en huishoudelijk beheer. Ze was toen 23 jaar.

Ze ging op zoek naar een baan. De meeste afgestudeerden zochten een baan in de omgeving. Gera durfde de uitdaging aan om een baan te accepteren op Texel. In Den Burg werd ze in de laagste rang aangenomen en kreeg daar een heel klein kamertje om te wonen. Met bed, klein bureautje en een lampetkan onder haar bed was ze heel tevreden. Als ze zich 's ochtends wilde oprispen, werd de kan onder het bed vandaan getrokken en zittend op haar knieën op de kokosmat haalde ze een natte doek over haar lijf! Ze gaf les in koken, wassen en tuinbouw. Op een afgedankte fiets van haar vader reed ze van haar kamertje naar de school!

Na ruim een jaar zag ze een vacature aan de Theda Mansholtschool*** in Haren. Het was 1956. Ze kwam in een

hogere schaal wat salaris betreft en werd tevens adjunct-directrice. Hier gaf ze les aan de leerlingen van de vooropleiding van de Landbouwhuishoudschool. Weer een jaar later, in 1957, kon ze eerstegraads lerares worden in Deventer aan de Rijkslandbouwhuishoudschool 'Rollocate' in Deventer. De school waar ze ook haar opleiding had gevolgd.

Ondertussen had ze een verloofde die in Wageningen studeerde. Deventer lag wat dichterbij Wageningen, vanuit Haren was het een heel stuk verder om elkaar te ontmoeten. In december 1957 zijn Cees en Gera getrouwd. Tot die tijd was het gebruikelijk dat een getrouwde vrouw moest stoppen met werken. Echter, vanaf dat moment was het toch mogelijk dat de vrouw mocht blijven werken na een huwelijk. In september 1959 is ze wel gestopt met werken omdat dochter Frederike werd geboren.

Cees kreeg in 1960 een baan bij het Instituut voor Bodemvruchtbaarheid in Haren. Het gezin huurde een flat in

Corpus den Hoorn, waar dochter Frederike een zusje kreeg. Gera vond het verschrikkelijk om met twee kleine kinderen op een flat te zitten. In mei 1962 kregen ze de mogelijkheid om aan de Oosterweg in Haren een huis te kopen. En hier woont Gera nog steeds.

Aan de Oosterweg zijn nog twee zonen geboren. In 1972 begon het bij haar toch wel te kriebelen. Ze wilde heel graag weer iets doen met haar opleiding. Er lag een plan bij de gemeente Haren om op de lagere scholen aan de kinderen van klas 6 EHBO-lessen te geven. De 'leerkracht' moest aan 3 eisen voldoen: zij/hij moest een onderwijsbevoegdheid hebben, zij/hij moest een EHBO-cursus hebben gevolgd en als laatste, het was vrijwilligerswerk! Gera voldeed aan alle voorwaarden. Ze mocht aan de St. Nicolaasschool beginnen. Alle materialen, zoals verbanden, kreeg ze aangereikt en voor de oppas van haar nog niet schoolgaande kind werd gezorgd. Het toenmalig hoofd van de school, de heer Hogenbirk was zeer tevreden. Tijdens een van de lessen kwam de vader van een leerling ook luisteren. Dit had een reden. Die vader was destijds directeur van het Noorderpoortcollege en zocht nog een leraar aan zijn school. Gera heeft gesolliciteerd en heeft die baan ook gekregen. Van 1973 tot 1990 heeft ze daar gewerkt. Eerst twee jaren in Helpman, daarna aan de Pop Dijkemaweg in Groningen.

In 1990 heeft ze gebruik gemaakt van de DOP-regeling, Doorstromend Onderwijzend Personeel. Ze had een stagiaire uit Leeuwarden die heel graag haar baan wilde overnemen. Die stagiaire is nog steeds een goede vriendin van Gera.

Van september 1994 tot en met januari 2021 heeft Gera als vrijwilligster voor SWOH (Stichting Welzijn Ouderen Haren) bij de Algemene Bezoekgroep, later bekend onder de naam Maatjeswerk, gewerkt. Ze is ook zes jaar voorzitter van deze bezoekgroep geweest. Dit heeft haar veel plezier en voldoening gegeven. Bij haar vertrek is haar het Certificaat van Waardering uitgereikt. Bij de Plattelandsvrouwen was zij discussieleidster voor de regio Oost-Groningen.

Echtgenoot Cees is al geruime tijd overleden. Gera woont nog met veel plezier aan de Oosterweg en heeft sinds 2018 een levensgezel.

Theda Mansholt (1842-1921) is opgegroeid op het Groningse platteland. Zij was de tante van Sicco Mansholt, Minister van Landbouw van 1945 tot 1958.

Theda volgde haar opleiding tot huishoudlerares in Groningen en Nijmegen. Ze gaf al heel snel les aan de Rijkslandbouwschool in Veendam. Op advies van de Nederlandse regering voerde ze een onderzoek uit in België, Denemarken en Noord-Duitsland, met als thema: 'Hoe verloopt het onderwijs van de boerendochters daar in die landen'. Naar aanleiding van dit onderzoek wordt in 1913 de Rijkschool voor landbouwhuishoudonderwijs opgericht in Den Hulst. Deze school kreeg de naam: 'De Rollecate'. Theda Mansholt werd de eerste directrice. De school is in 1930 naar Deventer verhuisd.

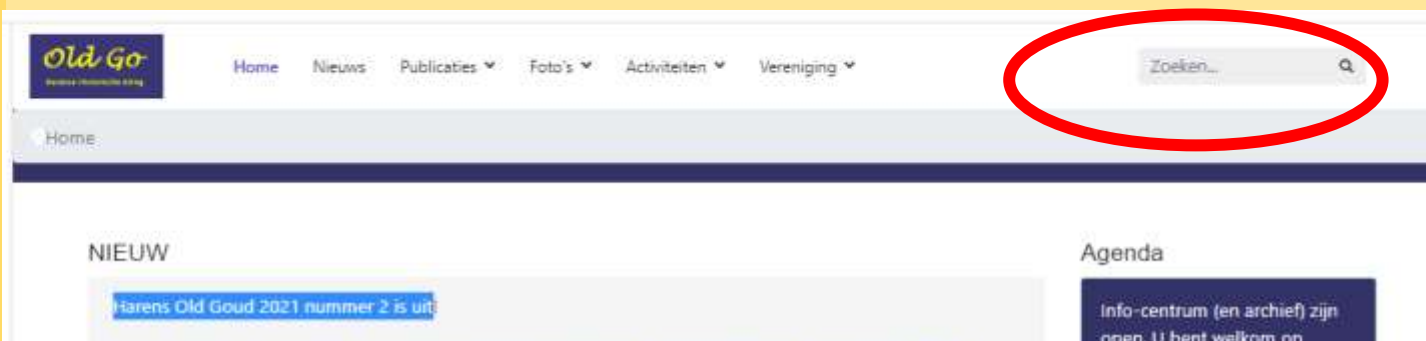
Haren kreeg in 1951 een Landbouwhuishoudschool. Die was gelegen op de hoek van de Westerse Drift en de Ruitersteeg. De school is vernoemd naar Theda Mansholt. Later heeft het Zernike College de school in gebruik genomen. Sinds een paar jaar is het gebouw afgebroken en staat er een geheel nieuw gebouw, waar de leerlingen van de St. Nicolaasschool naar school gaan.

Zoekfunctie op website

Onze webmaster Dick Schaap is er in geslaagd een zoekfunctie toe te voegen aan onze website www.oldgo.nl.

U vindt de functie helemaal rechts in de bovenste menubalk (zie de onderstaande afbeelding). Probeer u het eens door bijvoorbeeld uw familienaam, straat of wijk in te vullen. U

zoekt dan in alle op de website gepubliceerde artikelen en columns en in de inhoudsopgaven van Harens Old Goud. Heeft u suggesties voor verdere verbetering: webmaster@oldgo.nl

luchtfotografie
boven heel Nederland

**AEROPHOTO
EELDE**

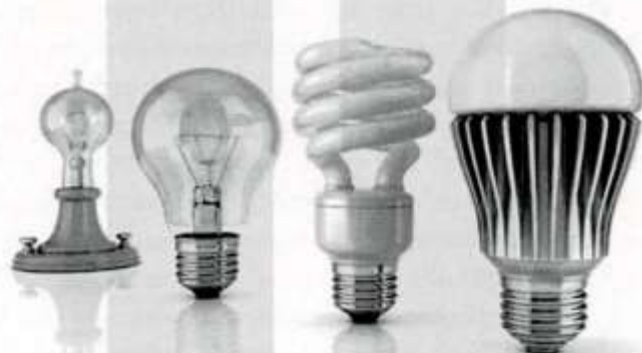

INFO@AEROPHOTOEELDE.NL
WWW.AEROPHOTOEELDE.NL
telefoon: 050 - 309 5551

SINDS 1911

Konings
TOTAALINSTALLATEURS

Rijksstraatweg 208 - 210 9752 BR Haren
☎ 050 5344735 Fax 050 5344138
www.koningstotaalinstallateurs.nl

DIGNO computers

Computers • Software • Reparaties • Netwerken

ICT Waarborg

Rijksstraatweg 132 • 9752 BL Haren • Tel.: 050-5349965 • info@digno.nl • www.digno.nl

Atelier "de Clou"

ATELIER VOOR BOUWKUNDE

Jaap Vrieling

Waterhuizerweg 31
9753 HP Haren
Tel: 050 - 85 00 080
Mob: 06 - 55125730
Email: info@declou.nl

De tegeltableaus van keramist Anno Smith, de grote gevelversierder (1915-1990)

Door Hermien Noordhoff

Anno Smith is bouwkeramist. In de voormalige gemeente Haren zijn zes verschillende tegeltableaus maar de meeste werken van Anno Smith bevinden zich in de stad Groningen: Korrewegwijk, Selwerd Noord, Rivierenbuurt, De Wijert en Corpus den Hoorn. In de loop van de jaren zijn naar schatting tientallen werken verloren gegaan, verdwenen of gesloopt.

Smith is geboren in Groningen. Hij ging eerst naar de ambachtsschool en vervolgens naar de Gemeentelijke Kunstnijverheidsschool, nu Academie Minerva. Later was hij daar ook zelf docent. Na een ernstige vorm van longontsteking revalideerde hij in 1940 in huis 'De Krekel' aan de Ruitesteeg 6 te Haren, bij Sien Siemers. Van 1942 tot rond 1980 woonde en werkte Smith in de dubbele woning aan de Veenweg 18a/18b, Eelderwolde. Eelderwolde behoorde bij de gemeente Haren maar is sinds 1969 gemeente Groningen. Later verhuisde hij naar Eelde en vervolgens naar Groningen waar hij ook overleed.

In 1937 begon Smith als pottenbakker maar hij specialiseerde zich in bouwkeramiek: mozaïeken, reliëfs en tegeltableaus van kleurrijk geglaazuurd terracotta voor binnen en buiten. In de tijd van de Wederopbouw, 1945 tot 1965, was er woningnood en moest er snel worden gebouwd. De bouw werd als saai, monotoon en lelijk ervaren. Een deel van de bouwsom moest besteed worden aan kunst. Daarom werden veel panden versierd met gevelversieringen.

Anno Smith wist veel opdrachten binnen te halen, hij had veel contacten onder meer door de vrijmetselaarsloge waar hij lid van was. Smith gebruikte soms symbolen die ook in de vrijmetselarij worden gebruikt: het alziend oog, winkelhaken, passers, hamers en troffels. Maar ook symbolen als vliegende vogels (vooruitgang), eekhoorns en honingraten (spaarzin), uilen (wijsheid), vissen, vogels en bloemen. Hij decoreerde gebouwen zoals scholen, (portiek)woningen, kerken en flats.

In de voormalige gemeente Haren zijn onderstaande tableaus nog intact.

Haren:

** Torenlaan portiek 1-13: een tableau (1950) als sym-

bool van de bouw van 1000 woningen in de provincie Groningen. De huizen aan de Torenlaan zijn inmiddels afgebroken maar het tableau is herplaatst.

** Kerklaan 5 in de voormalige christelijke ULO school, voormalig Torion, een inpendig tableau (1950) met een verslagen Duitse adelaar, een duif met vredestak in de snavel (christelijk symbool voor verzoening en vrede) en tekst die verwijst naar het stichtingsjaar en de bouwperiode.

** Raadhuisplein op het carillon: het wapen van Haren.

** Raadhuisplein 10 in het voormalige 'nieuwe' gemeentehuis: de steen 'Opdat wij niet vergeten' (1948) ter nagedachtenis aan wijlen Pieter Wierenga en Eemke van der Veen (1940-1945).

** Vondellaan 8, Politiepost: uitpendig het wapen van Haren met de tekst 'Politie'. Herplaatst, afkomstig van politiepost Meerweg 243.

** Parkweg 84, complex 'De Middelhorst' inpendig twee stenen (1953): twee meisjes omgeven door bloemen en

twee jongens die het scheppend vermogen van de mens illustreren.

** Waterhuizerweg 7: Tableau Margriet (1954) oorspronkelijk uitpendig geplaatst op kleuterschool Margriet, Tuindorppweg 24. Het verbeeldt prinses Margriet dansend met kleuters tussen de margrietten. Na sloop van de kleuterschool is het tableau in 2002 inpendig herplaatst in de Tuindorpschool.

Noordlaren:

** Middenstraat 5, voormalige politiepost: Wapen van Haren met de tekst 'Politie'. De tekst Politie is afgedekt met een plank om verwarring te voorkomen.

Literatuur:

Gespot: Mulder, Floris (2013), Glimmerlei sept. 2013; Anno Smith, Keramist, de grote gevelversierder: Ekhart, Jaap en Nijman, Rudmer (2015), uitgeverij Nijman (dit boek is aanwezig in de bibliotheek van de Old Go).

Kerkstraatschool 1951

Van Klaas Bonsema ontvingen wij de hiernaast staande klassenfoto van de Kerkstraatschool uit 1951. Klaas is benieuwd of er nog lezers zijn, die hier herinneringen aan hebben. Stuur uw reactie aan redactie@oldgo.nl

In het schoolgebouw aan de Kerkstraat is nu het Centrum voor Kunst en Cultuur 't Clockhuys gevestigd. De Kerkstraatschool is in 1927 gebouwd als lagere school. Vanaf 1944 werd ook de nieuw opgerichte ULO-school (Linnaeuschool) in het gebouw gehuisvest. Door de bouw van een nieuwe lagere school aan de Kroonkampweg (Kroonkampschool) kreeg de ULO (later MULO en nu MAVO geheten) vanaf 1955 de beschikking over meer ruimte in het gebouw. Midden jaren '80 fuseerde de Linnaeus-mavo met de Theda Manholtschool voor lager huishoud- en nijverheidsonderwijs aan de Westerse Drift. Die nieuwe

school kreeg de naam Klockkamp, maar was tot 1991 nog wel gevestigd op twee locaties. In dat jaar kwam door de verhuizing van de Hannie Schaftacademie ruimte vrij aan de Westerse Drift en kon ook de MAVO-afdeling naar deze locatie verhuizen. Deze verhuizing viel samen met een volgende scholenfusie. De Klockkamp-

school werd onderdeel van het Zernikecollege. Deze school maakte van de locatie in Haren zelfs de hoofdvesting. Het gebouw aan de Kerkstraat kwam in 1991 beschikbaar voor niet-onderwijsdoeleinden en groeide vervolgens uit tot het huidige Centrum voor Kunst en Cultuur.

Vermelding van een bijzonder huwelijksjubileum in het tijdschrift Het Noorden in Woord en Beeld van 17 juli 1925. Het betreft Roef Ellens (1849 –1945) en Wilhel-

mina Vels (1850-1928). Zij trouwden op 11 januari 1873 te Haren. Roelf werd geboren in Onnen en Wilhelmina aan de Hoornschedijk. Zij kregen tussen 1873 en

1898 negen kinderen, die allemaal geboren werden aan de Hoornschedijk en die ook allemaal volwassen werden. Best bijzonder in die tijd.

Meijer's kolenhandel

Onze ouders waren Antonie Meijer (7-4-1911) en Catharina Schuiling (6-6-1917). Vader was vanaf 1929 expediteur op De Groeve, gemeente Zuidlaren. In die tijd werd alles nog zelf getild en gedragen. Er was ook geen limiet aan de zwaarte van de pakken. Toen hij last van zijn rug kreeg, was het eigenlijk beter om ander werk te zoeken. Maar dan moest hij ook de vrachtwagens vaarwel zeggen. Dat was even slikken en dit leidde tot een verhuizing naar Haren. Van het wedervaren van de Meijers in Haren zullen we in twee afleveringen verslag doen. In deze eerste aflevering vooral over het bedrijf en in de tweede over het gezin.

Door Bé Meijer, Reinholt Pool en Janneke Blaauw-Meijer

Antonie Meijer.

Overname bedrijf Van Steenwijk

De broer van onze vader was kolenhandelaar in Zuidlaren en wist dat er een bedrijf te koop was in Haren waar ze mensen in dienst hadden. Dan kon hij zichzelf meer ontzien. Ze gingen met z'n tweeën kijken en 's avonds vertelden ze onze moeder dat de koop was gesloten. Op 17 december 1951 zijn onze ouders verhuisd naar de Stationsweg 5 (nu Jachtlaan

5) te Haren en namen ze de brandstoffenzaak van Van Steenwijk over. De drukste periode van de brandstoffenhandel stond voor de deur, de winter. Ze kregen het direct goed voor de kiezen. Gelukkig was het hebben van een eigen bedrijf niet onbekend, evenals het omgaan met personeel en klanten. Kolen waren op zich ook niet onbekend, het was een algemene brandstof. Iedereen stookte met kolen of turf.

De plek en de twee-onder-één-kap-woning aan de Stationsweg moesten onze ouders voor lief nemen. Het huis was op het noorden. Iets wat vader later nooit meer wilde. Voor het huis stond in een plantsoentje een Japanse Kers. In het voorjaar één grote roze bloemenzee. Het naambord met 'Van Steenwijk's kolenhandel' werd bij

De dubbele woning Jachtlaan 5 en 7, voor 1961 was het adres Stationsweg 5 en 7 en daarna tot 1964 Onnerweg 1B en 1C.

gelegenheid overgeschilderd met de eigen naam.

Nieuwe vrachtwagen

De vrachtwagen, die vader had overgenomen van Van Steenwijk, kon niet kiepen. Dat was erg onhandig. De kolen moesten er af geschept worden. Met Marshallhulp vanuit Amerika kon uit de haven van Rotterdam een Diamond worden opgehaald. Alleen een chassis met een cabine. De bak moest er zelf bij gekocht worden. De auto was donkerblauw. Deze laadbak kon kiepen. In het achterschot

zat een schuifluik waardoor de kolen tijdens het kiepen in kleine hoeveelheden naar beneden kwamen. Handig omdat er een transportband onder stond die zo de kolen rechtstreeks in een vak in de schuur kon transporteren.

Dochter Henny op de oprit van het nieuwe huis. Het bord vermeldt nog de oude naam

De nieuwe Diamond vrachtwagen op de oprit voor het huis met zoon Bé achter het stuur. Op de achtergrond is nog net het oude pand van garage Vanderdong te zien.

Werknemers

Vaste werknemers waren de heren Jan Koens en Jan Noord. Koens woonde aan de Lijsterweg in Tuindorp en zag uit op het schoolplein. Jan Noord woonde in Felland. Daarna kwam de heer Lucas Eisses van de Blekenweg. Er is nog een kasboek van de kolenhandel van 1966 tot half 1969. Daarin staat dat Eisses f 120,- per week verdiende in 1966. Op de laatste bladzijde van 1969 verdiende Eisses f 126,50. Door de opkomst van het aardgas was alleen Eisses in de winters van '66 t/m '69 nog in dienst. Bedrijfskleding werd gekocht bij de firma Bodewes in Gro-

Het bord is inmiddels overgeschilderd en er is ook een personenauto aangeschaft. Een Standard Flying Nine.

ningen. Zo staat in het kasboek "aankoop bedrijfskleren Eisses: f 43,-". De bedrijfskleding voor de kolenhandel bestond uit een jas met in ieder geval van dik leer de schouders en leren voor- en achterpand. De rest van stuutsiekoorn (oftewel in het Nederlands "Manchester" stof, een corduroy maar dan veel dichter en sterker), een stuutsiekoorn broek, hoge leren schoenen en een pet, alles zwart.

Zwaar en vies werk

De kolenzakken werden vanaf de auto op de schouder of boven op de rug/nek gedragen, vandaar sowieso de leren schouderstukken. Zwart omdat het dan minder opviel hoe vies ze waren van het kolengruis. Meestal was aan de handen en het gezicht goed te zien welk beroep ze hadden, helemaal als men tijdens het werk warm en zwer-

terig werd. In de plooiën en rondom de neusgaten bleef het meeste stof hangen. Het kolengruis was onaangenaam en enigszins brandend en daarom werden nog wel eens de lippen bevochtigd. Die bleven dan ook mooi schoon, soms een lachwekkende vertoning.

Zomerklussen

In de zomer was er vrij weinig te doen. Dan werden naast de bezorgingen andere werkzaamheden gedaan, zoals materialen verven of in de vaseline zetten, jassen met ledervet insmeren, vrachtwagen onderhoudsbeurt geven en schoonmaken, belettering bijverven, hout insmeren met dieselolie tegen houtworm, schuur aanvegen, enzovoort. Op de zolder boven het kantoor is een keer een

pot met dieselolie omgevallen. Heel snel moesten de mannen toen vegen om de diesel te verspreiden, met als gevolg dat er sindsdien nooit meer houtworm in de zoldering heeft gezeten.

Vader had een cursus automonteur gedaan en deed het gangbare onderhoud aan de motor zelf, maar in het kasboek komen regelmatig onkosten voor die aan de garage werden betaald. Hij moest eventuele autopech natuurlijk proberen voor te zijn. Vanderdong zat tegenover ons met garage en benzinepompen. We vermoeden dat de vrachtwagen eerder is weggedaan dan dat het bedrijf is gestopt.

Meer personeel in de winter

's Winters was het altijd druk. Dan waren er ook meer knechten (zo werden de werknemers genoemd). Naast de vaste knechten werden er andere mensen 'geleend'. Tijdens vorst was er voor andere bedrijven vaak vorstverlet, waardoor werknemers bij huis waren. Zo herinneren wij ons de naam Kees van Es, chauffeur bij transportbedrijf Van Rijn en Dunnebacke. Iedere morgen was er stipt om 10.00 uur pauze in de keuken en dronk vader met de knechten koffie met koek. Vader schonk de koffie in zijn schoteltje, dan koelde het sneller af. Want de percolator koffiepot stond te pruttelen op de kookkachel. Deze kachel werd gevuld met turf. Later kregen we een wit emaille exemplaar, die op kolen verwarmde. De koffie was dus gloeiend heet, maar de pauze mocht maar een kwartier duren. En twee kopjes koffie was standaard. Tussen de middag en 's avonds gingen de knechten naar huis om te eten. 's Middags thee met een mariakoekje en als er 's avonds ook gewerkt werd, en dat was in de winter geen bijzonderheid, dan bracht moeder warme chocolademelk naar de schuur.

Aanvoer per trein

In de winter moesten de klanten natuurlijk voorzien worden van brandstof, maar het moest ook worden aangevoerd. Dat gebeurde per trein vanuit de mijnen in Limburg, via de groothandel. De wagons stonden in Haren. Er was een losweg bij de overweg van de Oude Middelhorst aan de westzijde van het spoor. Je moest er achteruit inrijden vanaf de Oude Middelhorst bij de overweg. Eerst vooruit half op de overweg en dan achteruit de losweg op draaien. Na het sluiten van deze losweg werden de wagons geplaatst op de losweg waar nu de nieuwe werkplaats is gesitueerd, op Felland.

Onze ouders gaven relatiegeschenken. Onder andere handzeepjes van sunlightzeep met het adres Stationsweg 5. Toen de straatnaam veranderde in Onnerweg (en drie jaar later Jachtlaan) was dat voor het zeepje een strop. Nog vele dozen waren over. Nu moesten we deze zelf maar gaan gebruiken. Tot in lengte van dagen hebben we handen gewassen met het adres van kolenhandel Meijer. Een ander geschenk van modernere aard waren de bal-

De zeepjes met het oude adres. Nu verkrijgbaar bij Old Go.

Het aanbevelingskaartje, dat de dochters Henny en Janneke mochten bezorgen bij nieuwe inwoners van Haren.

pennen. Voor nieuwe inwoners van Haren was er een stevig papieren kaartje met daarop de aanbeveling van kolenhandel Meijer.

De opkomst van aardgas

De oudste zoon zou de zaak overnemen. Hij werkte af en toe op drukke dagen al mee. Vooral als hij op de vrachtwagen kon rijden was hij van de partij. Maar in militaire dienst bedachten hij en zijn verloofde, dat hij toch liever koos voor een ander vak en ging in de leer bij een make-laar. De tweede zoon was toen de aangewezen persoon om pa op te volgen. Het lot bepaalde echter anders. In 1959 werd aardgas gevonden bij Slochteren. In 1963 begon de productie. Al eerder was er een bedreiging geweest door de komst van olie. Maar dit had geen opgang gemaakt. En dus waren de kolenboeren ook niet zo bang voor het gas. Het zou na verloop van tijd wel weer afnemen. Maar dat deed het niet. Meer en meer gingen mensen over op gaskachels. Heel langzaam werd de verkoop van kolen en olie minder. De extra krachten in de wintermaanden waren niet meer nodig. Het leek beter voor zoon Bé om toch naar iets anders uit te kijken. De brandstoffenzaak ging dicht in 1970. Het bedrijf werd gesaneerd en vandaaruit kregen onze ouders maandelijks een bedrag. De paar klanten die er nog waren, werden overgedaan aan de laatste der (kolen)Mohikanen, de firma Smid aan de Middelhorsterweg, waarmee in die laatste periode ook al werd samengewerkt als dat zo uit kwam.

Ander werk en terug naar Zuidlaren

Vader kreeg eerst werk in de keuken van Beatrixoord en waste daar de groenten. De bascule werd verkocht aan Beatrixoord als weegschaal voor mensen die niet op een

De bascule voor Beatrixoord.

personenweegschaal konden. De transportbanden werden aan de schoonzoon overgedaan, Pool bouwmaterialen te Haren. En zo werd stuk voor stuk het meeste weggedaan. Ook omdat de sanering bewijzen eiste dat er geen kolenhandel meer kon worden bedreven. Vader had geluk dat hij al snel bij Elevator in Groningen als graancontroleur werd gevraagd. Hij had wel verstand van graan en moest met de auto door heel Nederland langs de havens om bij het lossen van schepen monsters te nemen en het goed- of af te keuren. Dat rijden met de auto vond hij prachtig. Hij had hier weer een mooie tijd.

In Zuidlaren werd een nieuwe woning gekocht, die eerst nog even werd verhuurd. Maar toen het pand aan de Jachtlaan kon worden verkocht aan Folkert Konings witgoed, was de overstap snel gemaakt. Op 11 november 1972 verhuisden zij met de jongste dochter Janneke naar Zuidlaren en eindigt dit Harense verhaal.

Luchtfoto. Achter de schuur ligt nu het parkeerterrein van Albert Heijn.

Het Kabouterdorp

Woningbouw na de oorlog voor bejaarden in Haren

Na de oorlog is het woningaanbod schaars. Er wordt nog weinig gebouwd, veel jonggehuwden krijgen inwoning bij hun ouders. Hier snijdt het mes aan twee kanten, de jongeren hebben een woning en de ouderen kunnen langer zelfstandig blijven wonen. De woningbouw komt langzaam op gang. Haren kende als huisvesting voor 'ouden van dagen' slechts één instelling, namelijk Avondlicht aan de Dilgtweg, gebouwd in 1933 en een jaar later in gebruik genomen. Ook wordt duidelijk dat na de oorlog de behoefte aan woningen voor bejaarden die zelfstandig kunnen en willen wonen toeneemt.

Door Henk Bazuin

Bouwkas Noord-Nederlandse Gemeenten heeft na de oorlog ook haar steentje willen bijdragen aan deze voorzieningen, omdat ouderen dikwijls hun hypothecaire leningen niet meer kunnen aflossen. Bouwkas denkt deze problemen uit de weg te kunnen gaan door, naar Zweeds model, een coöperatie te stichten die de woningen in eigendom heeft. De leden van de stichting verkrijgen een woonrecht dat bij overlijden vererft maar dat ook verkocht kan worden. Een eerste proef met de bouw van een complex woningen voor bejaarden met een verzorgingshuis wordt te Haren genomen. Het gemeentebestuur van Haren heeft de plannen van Bouwkas zoveel mogelijk gesteund. Het provinciaal bestuur was zo welwillend om een contingent beschikbaar te stellen vanuit het voor bejaarden gereserveerde bouwvolume.

Bouw en inrichting

Op een terrein naast het Boeremapark wordt door architect Arno Nicolai uit Emmen een complex met 65 huisjes ontworpen. Ook wordt een ontwerp gemaakt voor een gebouw met twee woonlagen waarin 16 appartementjes worden gerealiseerd. In dit hoofdgebouw bestaan de appartementen uit een woonkamer, kitchenette, slaapkamer, toilet, een doucheruimte, gang en balkon. De huisjes hebben een woonkamer, keukentje, slaapkamer met wastafel, een toilet en doucheruimte. Alle woningen, zowel de huisjes als de appartementjes in het hoofdgebouw hebben centrale verwarming. Een van de aantrekkelijkheden

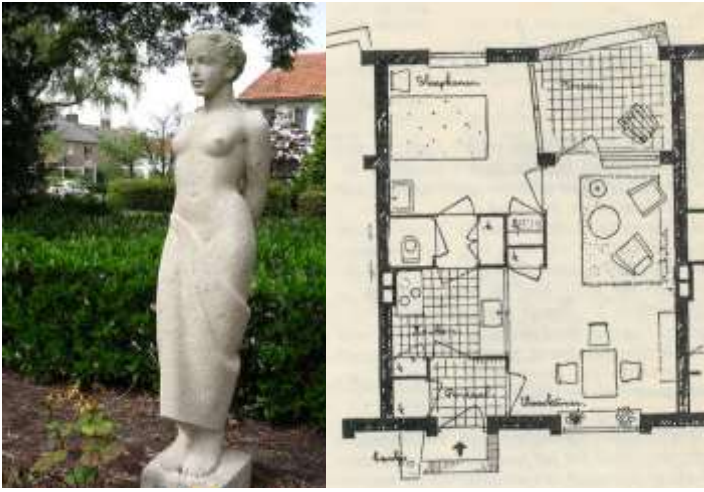
is het aan drie kanten ingesloten binnenplaatsje van de woning waar men beschut kan zitten.

In het appartementengebouw zijn de volgende ruimtes ontworpen: ziekenzaaltjes, logerkamers, kamers voor huishoudelijk en verplegend personeel, een wasruimte waar 6 kleine wasmachines worden opgesteld met daarnaast een droogkamer. In het souterrain hebben alle bewoners, ook die van de huisjes, een bergruimte. Voorts is in het souterrain een knutselruimte met werkbank ondergebracht. Vóór het gebouw, verbonden door een gang, ligt een koepel, bestemd voor recreatiedoeleinden. Ook kan men er een verjaardag vieren, een vergadering houden en zelfs een uitvaartplechtigheid hebben.

Het wegennet

De woningen worden gesitueerd langs een nieuw aan te leggen weg. Vanaf de Molenkampsteeg wordt het gebied ontsloten. De straatnamencommissie dicht deze weg de passende naam van Parkweg toe. De Parkweg loopt door

De deelnemers moeten bij toetreding een bedrag van fl. 2.300,- storten en daarna nog per week een bedrag van fl. 6,08 voor rente, aflossing en verzekering. In dit bedrag is inbegrepen de rente en aflossing van het verzorgende gedeelte.

Beeldhouwwerk

Bouwkas Nederland geeft aan de plaatselijke beeldhouwer Wladimir de Vries opdracht tot het vervaardigen van een beeld. Het wordt een figuur voorstellende een vrouw met een gedrapeerd onderlichaam. De hoogte is ruim 2 meter. De bedoeling is dat dit kunstwerk in het Waldorfpark in Enschede wordt geplaatst waar door Bouwkas Nederlandse gemeenten in hetzelfde kader als in Haren woningen worden gebouwd. Het beeld wordt tot de definitieve plaatsing tijdelijk geplaatst op het gazon bij de koepel.

tot aan het erf van de voormalige boerderij van Abbring aan de Middelhorsterweg. Als dit pand in 1954 door de gemeente wordt gekocht, wordt het afgebroken en krijgt de Parkweg ook een aansluiting op de Middelhorsterweg. In 1959 wordt op dit braakliggende terrein een viertal woningen gebouwd voor oud-verpleegsters. De bouw geschiedt in opdracht van het Herminefonds. In de zijgevel van een van de huisjes is een gedenksteen aangebracht ter gelegenheid van de eerste steenlegging.

Grote belangstelling

In 1951 blijkt er tijdens een aantal zittingsdagen een grote belangstelling van gegadigden voor het complex te bestaan. Belangstellenden komen uit de gehele provincie Groningen en zelfs daarbuiten. De minste belangstelling bestaat voor de flatjes op de bovenste etage van het hoofdgebouw.

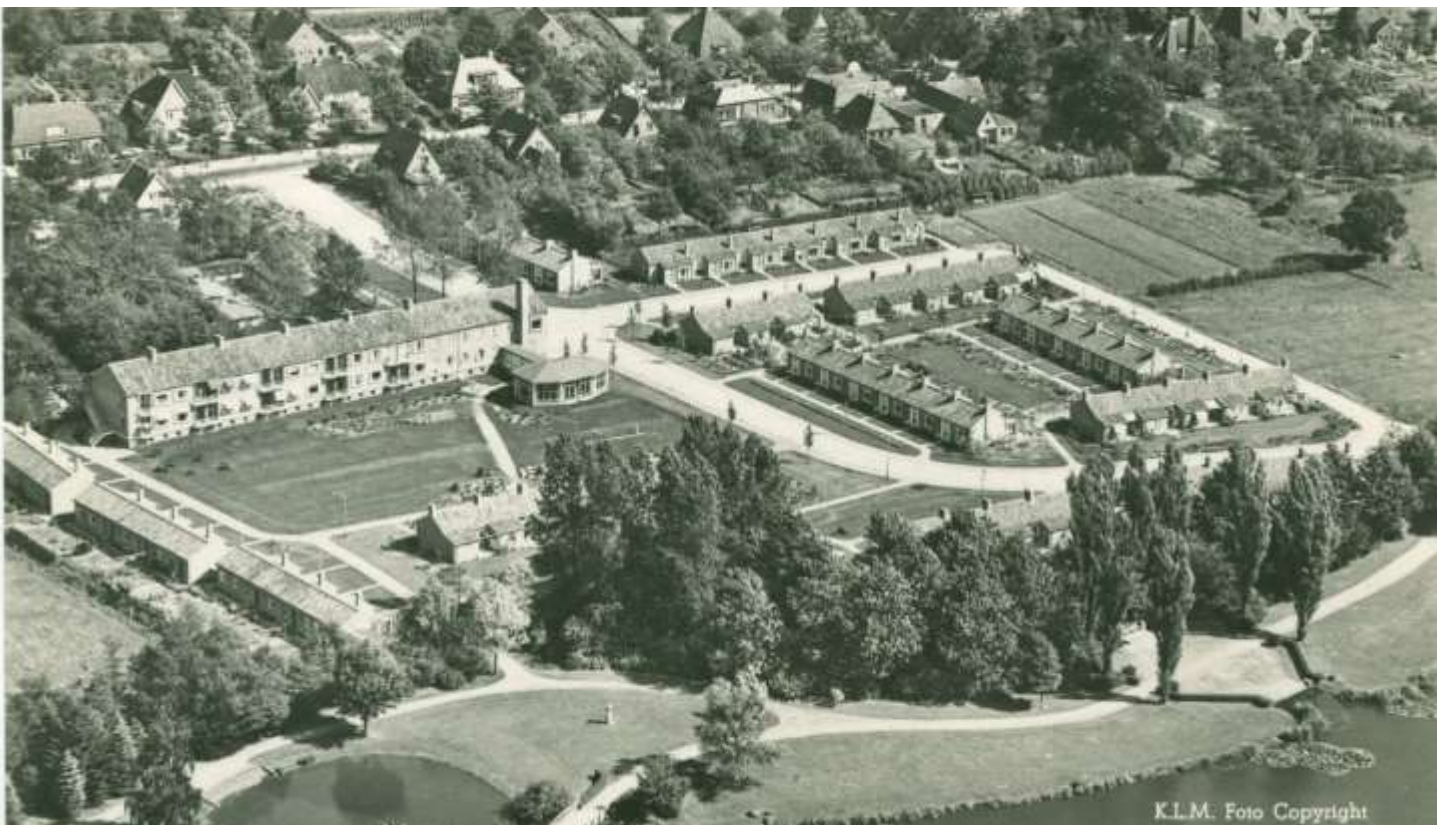
In de 60-er jaren worden er nog twee wegen aangelegd waar twee onder één kap woningen worden gebouwd. Het betreft de straten Burchtdam en Grachtwal.

Huidige situatie

In de 90-er jaren van de vorige eeuw zijn er onrustige periodes geweest met betrekking tot verschillende organisatorische en financiële aangelegenheden. Als je je nu door het oorspronkelijke bebouwingsplan begeeft, heerst er nog steeds de rustige, gemoedelijke sfeer van de jaren 50 en door de grootte doen de huisjes je nog steeds denken aan de bijnaam Kabouterdorp.

Financiële zijde

De bouw van het complex kost met inbegrip van het verzorgingsgedeelte fl. 960.000.- De kosten per huisje zijn na aftrek van de rijkspremie met inbegrip van de aanlegkosten van de centrale verwarming fl. 5.300.- De grondkosten zijn relatief hoog, namelijk fl. 1.760,- per huisje.

Hoe een poldermolen uit Noordlaren verdween

Wie de weg via Onnen naar Noordlaren neemt ziet vlak voor het dorp links een schier eindeloze vlakte met in de verte een gebouwtje en een kleine woning. In mijn jeugd werd dit beeld nog gecompleteerd door een fiere, maar intussen verdwenen poldermolen. Een idyllische plek waar mijn grootvader watermolenaar was en mijn moeder werd geboren. Mijn grootouders namen me vaak mee om er een kijkje te nemen. Opvallend was de weidsheid van het landschap om je heen, het in het land lopende vee, de mooie luchten, de weidevogels die je toen nog overal zag en hoorde. Door het maaien en hooien ging er veel natuur verloren en zelfs het markante beeld van de watermolen verdween uit dit volmaakte landschap. Hoe heeft het zo ver kunnen komen?

Door Fred Rozema

Hoe het begon

In de omgeving van Noordlaren werden vanaf het einde van de 18e en begin 19e eeuw verschillende watermolentjes gebouwd om het veenweidegebied te ontwateren en zo de hooi- en weilanden beter en droger te kunnen gebruiken en bewerken. Waarschijnlijk is al in 1769 een eenvoudig windmolentje, vermoedelijk van het type spinnenkop, in het laaggelegen poldergebied Koebroek in de nabijheid van Noordlaren en het Zuidlaardermeer gebouwd om een gebied van zo'n 5,5 hectare zo goed mogelijk te bemalen. Oudere inwoners van Noordlaren herinneren zich wellicht die plek nog als het 'molenstukje'. In datzelfde jaar had een aantal ingelanden (eigenaren van gronden in het gebied van het waterschap) uit Noordlaren en omgeving een verzoek voor de bouw van een grotere watermolen ondertekend en ontstond de Noordlaarder Oostpolder met een oppervlakte van 250,5 hectare.

In 1846 werd de Noordlaardervaart gegraven en iets later ten noorden van deze vaart de Hooijdijk aangelegd, de huidige Meester Koolweg. In 1862 werd het Waterschap Oostpolder opgericht om de ontwatering van het poldergebied sterk te verbeteren. Vijf jaar later was het kleine molentje versleten of te klein geworden voor de bemaling van de Oostpolder. Het werd in dat jaar afgebroken om plaats te maken voor een nieuwe en grotere poldermolen. Het waterschap had hiervoor een bouwvergunning bij de gemeente Haren aangevraagd. Voorwaarde hierbij was dat de nieuwe molen op dezelfde plaats als de oude molen in Noordlaren moest worden gebouwd en dat deze op 15 april 1862 'maalbaar' voor de Noordlaarder polder moest zijn.

De Noordlaarder poldermolen

Met een poldermolen werd getracht het waterpeil in de polder te beheersen. De molen heeft vier wieken die zijn gemonteerd aan twee roeden die kruislings door de bovenas zijn gestoken. Het hekwerk van de wieken is zo ge-

vormd dat, als de wind van voren komt, de wieken rond geduwd worden. De wieken van de poldermolen in Noordlaren konden in eerste instantie met zeilen worden bedekt. In een later stadium zijn door de molenbouwer in het hekwerk van de wieken draaibare kleppen, de zogenaamde 'zelfzwichting' aangebracht. Hierdoor werd het oppervlakte van de wieken aangepast waardoor de molen bij zowel sterke als zwakke wind kon malen.

De in 1862 gebouwde poldermolen met links de molenaarswoning en rechts het in 1913 bijgebouwde stoomgemaal.

In januari 1862 kon met de bouw van de molen worden begonnen. Molenbouwer P. Medendorp uit Zuidlaren kreeg hiervoor de opdracht en leverde in april 1862 de molen gebruiksklaar op. De poldermolen werd een met riet gedekte achtkantige bovenkruier met ronddraaiende wieken ('vlucht' genoemd) van ruim 20,4 meter. De molen werd vanaf maaiveldhoogte gebouwd en werd daarom 'grondzeiler' genoemd. De draaibare kap werd vanaf de grond bediend en de wieken scheerden risicovol laag over het grastalud rondom de molen.

Het werken met de poldermolen was een zware klus voor de molenaar die daarbij ook de weersgesteldheid voortdurend scherp in de gaten moest houden om de juiste windpositie van de wieken te bepalen. De molen kreeg jammer genoeg geen naam.

Later werd ook het te bemalen deel van de Onnerpolder bij de Oostpolder gevoegd zodat de totale polderoppervlakte tot 518 hectare werd uitgebreid. De molen kon met de draaibare houten schroefvijzel 60.000 liter water per minuut omhoog malen om dat vervolgens via open water, door de polder, naar het Zuidlaardermeer af te voeren. In 1895 was de poldermolen al dringend toe aan groot onderhoud. Molenbouwer Medendorp kreeg wederom opdracht van het polderbestuur hiervoor één roede, en de ondeugdelijke houten bovenas, waarin de wieken waren bevestigd, te vervangen door een gietijzeren exemplaar, dat werd vervaardigd bij de ijzergieterij 'De Prins van

Oranje' in 's-Gravenhage voor een bedrag van 315 gulden. In datzelfde jaar werden twee roeden met zelfzwichting aangebracht.

Hoe het verder ging

In 1913 werd na een periode van langdurige wateroverlast en geringe windkracht door het polderbestuur besloten om een stoomgemaal, als hulpbemaling, te laten bouwen naast de molen. De bouw werd opgedragen aan de firma Landweer voor een bedrag van f 11.400,-, een forse investering toentertijd. Hiervoor werd een geldlening aangegaan bij de bank. Spoedig daarna werd het gemaal gerealiseerd en kon deze het malen van het gehele poldergebied overnemen zodat de andere in het gebied nog aanwezige molentjes buiten gebruik konden worden gesteld.

Na het gereedkomen van het gemaal had het polderbestuur van de Oostpolder dringend behoefte aan een kundige watermolenaar die tevens ook met stoommachines overweg kon. De toenmalige molenaar had echter geen ervaring met stoommachines en om die reden werd zijn contract door het polderbestuur beëindigd. Nadat een advertentie in het Nieuwsblad van het Noorden in sep-

tember 1915 was geplaatst kon al gauw een kundige nieuwe molenaar in dienst worden genomen.

Naar aanleiding van zijn sollicitatie werd de heer Frederik Willems (1874) uit Noordlaren per 1 november 1915 in dienst genomen. Hij had in zijn vorige baan een gedegen ervaring opgedaan met stoommachines bij de toenmalige Coöperatieve Stoom Zuivelfabriek 'De Toekomst' aan de Rijkstraatweg in Glimmen. Het was weliswaar bekend, dat het salaris van een molenaar minimaal zou zijn, maar Willems nam genoegen met het financiële aanbod van het polderbestuur. Zijn salaris bedroeg bij indiensttreding f 8,- per week. Vanwege het prima functioneren kreeg Willems al gauw een jaarlijkse toeslag op zijn loon van f 50,- die later nog eens door het polderbestuur werd verdubbeld. Willems en zijn vrouw bewoonden de molenaarswoning die pal naast de molen stond. In 1919 werd hun dochter Fre-

Noordlaren in 1952 met links boven de poldermolen (foto KLM Aerocarto Schiphol; Old Go ontving een scan van deze foto van de heer Leo Hardus.

derika daar geboren. Het leven in de polder en in de molenaarswoning was zeer eenvoudig met vrijwel geen luxe maar wel functioneel. Willems hield in de weilanden rondom de molen koeien en kleinvee zoals schapen, geiten, kippen en konijnen. 's Zomers verkocht hij een hoeveelheid gras die hij in zijn gebied maaide. Ook onderhield hij de sloten en de bermen in een deel van het poldergebied. Hij verdiende als bodeloon voor het rondbrengen van de uitnodigingen voor vergaderingen van het waterschap nog eens f 12,50 per jaar. Toch was het inkomen van de molenaar geen vetpot.

Frederik en Hillechien Willems.

Een volgende fase

In december 1927 bracht de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken en Landbouw Mr. J.B. Kan samen met een groot gezelschap een bezoek aan de Oostpolder in het kader van de ruilverkaveling in het Noordlaarder poldergebied. Het gezelschap bezocht toen ook de poldermolen, waar uitleg werd gegeven over de werking ervan. De zoon van de minister was de cabaretier Wim Kan.

In 1939 werd het stoomgemaal omgebouwd in een elektrisch aangedreven gemaal en in bedrijf gesteld. In 1940 werd de poldermolen stilgezet en kwamen er in 1941 plannen om de molen af te breken. Vanwege de Tweede Wereldoorlog moest het slopen worden uitgesteld. Na de oorlog volgde een slepende discussie tussen het waterschapsbestuur en de gemeente Haren over de sloop van de poldermolen. In die periode werd het arbeidscontract

Minister Kan (met lichte jas) bij de molen in 1927.

De molen kort voor de afbraak.

met watermolenaar Frederik Willems door het polderbestuur beëindigd. Hij werd vervangen door G. Wolters die het elektrisch gemaal vanaf dat moment bediende.

In eerste instantie had gemeentearchitect U. Nieuwenhuis van Haren de molen willen laten herstellen, maar men kwam hierover niet tot overeenstemming. In de periode hierna ging de bouwkundige staat van de molen snel achteruit en werd herstel in 1949 door de molenbouwer Th. Bremer uit Adorp geraamd op een bedrag van f 8.650,- en een jaar later was de begroting zelfs opgelopen tot f 10.822,-. Het bleek financieel een onhaalbare kaart om de molen voor die grote investering te herstellen. Besloten werd tot afbraak. Gelukkig bleek het Nederlandse Openluchtmuseum in Arnhem belangstelling voor de molen te hebben. De molen werd vervolgens voorzichtig afgebroken en in 1958-1959 in Arnhem opnieuw opgebouwd door molenbouwer Medendorp uit Zuidlaren.

Het elektrische gemaal is anno 2022 nog steeds in gebruik. In het gemaal zijn in 1914 en 1940 herinneringsplaketten aangebracht door het toenmalige bestuur van het Waterschap Oostpolder.

Bronnen: Archief en fotocollectie Nederlands Openluchtmuseum Arnhem / Groninger Molenarchief / Harener Historische Reeks - Molens / Archief voormalige gemeente Haren / E.M. van Koldam / H. M. Luning

Rondom de lezing van Jaap Roos

Op 5 april jl. hield Jaap Roos een lezing in 't Clockhuys te Haren over de oorlogservaringen van zijn vader en zijn eigen onderduikperiode in Haren. Door de komst van veel kennissen van Jaap Roos uit Haren werd het een bijzondere bijeenkomst.

Door Eppo van Koldam

De familie Lacoste

Centraal in het onderduikverhaal van Jaap Roos staat de familie Lacoste. Op 11 juni 1904 trouwt de uit Anloo afkomstige Johannes Lacoste met Lutgerdina Gransbergen uit Haren. De vader van Lutgerdina, die luistert naar de bijzondere voornaam Ahasueres, is hier timmerman. Na zijn huwelijk gaat Johannes Lacoste bij zijn schoonfamilie wonen op de hoek van de Rijkstraatweg en de Meerweg. Ruim 10 jaar later koopt Johannes Lacoste samen met zijn zwager Roelf Drewes Gransbergen een rond 1910 nieuw gebouwde woning aan de Meerweg. Zij maken hier twee woningen van. De rechterhelft (nu Meerweg 54) is voor Johannes Lacoste. Inmiddels is het gezin Lacoste in 1911 uitgebreid met dochter Martha.

Kostganger en contact met vluchtelingen

Al vanaf ongeveer 1925 woont de Harener ambtenaar

Meerweg 54 in 1991. De vlag hangt uit in verband met de uitreiking van het verzetshedenkingskruis aan Martha Lacoste.

Eemke van der Veen als kostganger in huis bij de familie Lacoste. In 1933 vlucht de Joodse familie Wolff uit Aurich in Duitsland naar Nederland. De familie komt terecht in Haren op het adres Meerweg 58. Tussen de familie Wolff en de Lacostes ontstaat een hecht contact. Ook Eemke van de Veen speelt daarbij een belangrijke rol. Hij zorgt er voor dat de familie Wolff een huis toegewezen krijgt aan de Waterhuizerweg 26.

Harener weekblad
6 mei 1999

'Alle sind nach Theresienstadt abgereist ...'

Familie Wolff tevergeefs naar Haren gevlucht

De leden van de familie Wolff weer een gezicht geven. Dat stelde mevrouw Th. Kranenborg-Postema uit Winsum zich voor, toen ze samen met andere leden van de werkgroep 'Een Joodse Erfenis in Winsum' op zoek ging naar sporen van een joodse familie, die in 1937 van Aurich naar het Nederlandse Haren vluchtte. Tevergeefs, zo zou later blijken. Het echtpaar met hun vijf zoons werden omgebracht in een van de vernietigingskampen, waarschijnlijk in Auschwitz. Alleen een neef overleefde de verschrikkingen van de oorlog en woont nu in Israel.

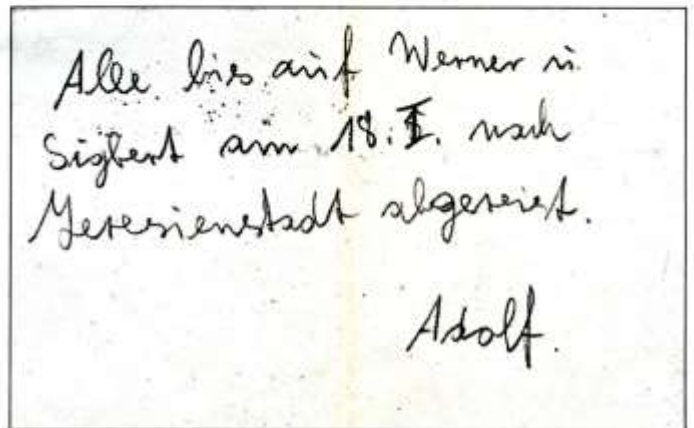
Vorige week publiceerden we in deze krant het eerste deel van wat die werkgroep heeft weten te vinden. Mevrouw Kranenborg en de haren zijn al enige tijd bezig om ook de geschiedenis van andere joodse families boven water te krijgen. Van de hand van de werkgroep verschenen al enkele boekjes, die de bedoeling hebben de joodse aanwezigheid in de provincie Groningen levend te houden.

In het eerste deel heeft me...

Adolf Wolff schreef het kaartje aan de familie Lacoste, vlak voordat hij met zijn familie naar Duitsland werd getransporteerd.

op het gemeentehuis van Haren werkte. Hij was al twintig jaar bij ons in huis. Hij zat in de oorlog in

Een briefkaart die Adolf Wolff in januari 1944 naar de familie Lacoste gestuurd heeft. Waarschijnlijk is de kaart aan bezoekers van het kamp Westerbork meegegeven, die deze vervolgens in Amsterdam op de bus gedaan hebben. Blijkens de kaart zijn de ouders, Adolf, Louis, Ewald en neef Ernst op de achtende op transport gesteld naar Theresienstadt. Werner en Siehad werden later ontd...

Het trieste lot van de familie Wolff

En dan wordt het ook in Nederland oorlog. De familie Wolff moet zich melden voor kamp Westerbork. Aan die oproep geven vader Herman Wolff, moeder Janette en de zonen Adolf, Siegbert, Werner, Louis en Ewald alsmede de bij hun inwonende neef Ernst Wolff gehoor. Eind november 1942 verblijven alle Wolffs in Westerbork. Omdat vader Wolff in de WO I in het Duitse leger heeft gediend, worden ze niet direct afgevoerd naar een concentratiekamp. Zij blijven tot begin 1944 (de zonen Siegbert en Werner zelfs tot 28 september 1944) in Westerbork. In 1943 onderhoudt de familie Wolff nog een intensief contact met de familie Lacoste. Wasgoed wordt naar Haren gestuurd en dat gaat schoon en vergezeld van presentjes weer terug naar Westerbork. Waardevolle voorwerpen heeft de familie Wolff bij vertrek uit Haren in bewaring gegeven bij Eemke van der Veen. Uiteindelijk zal de gehele familie Wolff in Duitsland omkomen. Alleen neef Ernst Wolff overleeft Auschwitz. Hij heeft zich na de oorlog gevestigd in Israël.

Eemke van der Veen komt om in Vught

Eemke van der Veen raakt betrokken bij het verzet in Haren. Bij de familie Lacoste verbergt hij wapens. Uiteindelijk wordt hij verraden door de ex-man van zijn vriendin in Groningen. Hij wordt op 22 augustus 1944 gefusilleerd in kamp Vught. Ook zijn vriendin overleeft de oorlog niet. Twee ringen van de familie Wolff komen terecht bij de dochter van deze vriendin. Deze dochter emigreert na de oorlog naar Canada. Maar ze vergeet de opdracht van haar 'vader' Eemke om de ringen terug te bezorgen bij de familie Wolff niet. Uiteindelijk is dat ook gelukt.

Onderduiker Jaap Roos

In februari 1944 wordt een joods jongetje bij de familie Lacoste ondergebracht. Het is de dan 6-jarige Jaap Roos uit Amsterdam. Eemke van der Veen is dan net gearres-

Mei 1953 bij 80e verjaardag opa Lacoste, staand vlnr. oma Lacoste, Martha Lacoste, opa Lacoste, tante Sientje en vader Roos. Zittend links Jaap Roos en rechts zijn broer Sal.

Jaap Roos in gesprek met Joke en Anne Boersma en (recht) Pieter Klugkist die speciaal was overgekomen uit Lemmer.

Van de mogelijkheid documentatie in te zien werd na de lezing druk gebruik gemaakt (foto's gemaakt door José Gehling).

teerd. Jaap en Eemke hebben elkaar dus nooit ontmoet. Jaap overleeft de oorlog in Haren. Na de oorlog slagen de ouders van Jaap er in om hem in Haren weer terug te vinden. Zo wordt de familie Roos in oktober 1945 herenigd.

De lezing

In zijn lezing heeft Jaap het bijzondere verhaal van zijn vader verteld en uiteraard heeft hij het gehad over zijn eigen periode in Haren. Met de familie Lacoste en vooral met dochter Martha heeft hij altijd een hechte band gehouden. Martha was een oma voor zijn kinderen en zij mochten graag naar Haren komen. Uit de kring van Martha Lacoste was een aantal belangstellenden aanwezig. Voor de documentatie die Jaap Roos had meegenomen was na de lezing veel belangstelling.

Verder lezen

Eemke van der Veen en de familie Wolff worden als oorlogsslachtoffers beschreven in het boek 'Van kwaad tot onvoorstelbaar erger' van Wil Legemaat. Zie voor een beschrijving van dit boek www.oldgo.nl => publicaties => Harener Historische Reeks => nr 15. Bij de beschrijving van het boek zijn links naar aanvullende teksten geplaatst (zie bij Eemke van der Veen en Ernst Wolff). Het verhaal van Jaap Roos zelf is te lezen in zijn boek 'Joodse burgermeester in oorlogstijd' (ISBN 978-90-6446-119-4).

Villa Tubantia

In Haren aan de Rijksstraatweg 238 stond tegenover het huidige tuincentrum Tubantia een villa met dezelfde naam. Tubantia is een oude naam voor Twente, hoe kwam een villa in Haren aan die naam?

Door Roelof van Wijk

De eerste bewoner, degene die het huis heeft laten bouwen, heette Gerhardus Adrianus Wisselink, (1851-1909) en was geboren in Hellendoorn. Hij was handelsagent toen hij in Zuidlaren trouwde met de dochter van een hotelier aldaar: Grietje Sissingh (1862-1939). Ze waren beiden niet meer piepjong toen ze in 1896 trouwden, hij 45 jaar en zij 34 jaar. Kinderen kwamen er niet. In 1901 gaf hij aan architect P.M.A. Huurdeman in Groningen opdracht een huis te bouwen in Haren. Het huis bevatte een huiskamer en een salon, een keuken en een kantoor,

want Gerhardus noemde zich inmiddels koopman. Op de verdieping was er een slaapkamer, een logeerkamer, een meidenkamer en een zolder. Naar de streek van zijn afkomst gaf Gerhardus het huis de naam Tubantia.

De na de voltooiing en de tuinaanleg genomen foto laat de villa in volle glorie zien. Let ook op de gevelversiering, de luiken voor de ramen en de aangebouwde 'veranda'. Helaas heeft de heer Wisselink niet lang van zijn nieuwe huis kunnen genieten, hij overleed in 1909. Zijn vrouw woonde er tot zij overleed in 1939. Beiden zijn begraven op de Eshof in Haren.

Na het overlijden van Grietje Sissingh (weduwe Wisselink) werd de villa verkocht aan de heer Jakob Stel, directeur bij de firma Adriani in Groningen aan het Hoge der A. Het gezin Stel kwam met vrouw en kinderen naar Haren en daarom moest de villa worden verbouwd en aangepast. Architectenbureau Henri Rots in Groningen maakte in 1940 een plan. In dat plan was ook opgenomen het weghakken van de gevelversiering en daarna moesten de gevels opnieuw worden gestuukt. Ook de kozijnen moesten worden vervangen en toen houten kozijnen te duur bleken werden stalen kozijnen toegepast.

Na nog een aantal bewonerswisselingen hebben de huidige eigenaren de villa opnieuw aan hun wensen aangepast. De stalen kozijnen werden weer vervangen, en de naam gewijzigd in de Hooge Esch.

Tuincentrum Tubantia

Tegenover de villa Tubantia ligt het tuincentrum Tubantia. Is er een relatie tussen die twee?

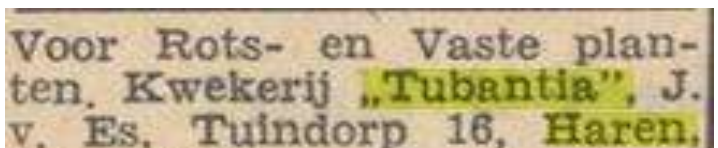
Door Eppo van Koldam

Schuin tegenover de villa Tubantia staat het huis Rijksstraatweg 269. Ooit heette dit huis De Talenkamp, maar die naam is reeds lang geleden in de vergetelheid geraakt. De Talenkamp wordt in 1906 gebouwd door de sigarenfabrikant Hendrik Brouwer. Hij is acht jaar daarvoor getrouwd met de boerendochter Grietje Hemmes. Net als een half jaar later met zijn overbuurman in de villa Tubantia het geval zal zijn, geniet ook Hendrik Brouwer niet lang van zijn nieuwe huis. Hij overlijdt al op 5 maart 1909, ruim 41 jaar oud. Zijn weduwe besluit twee jaar later tot verkoop van de woning en van de ter weerszijden daarvan gelegen percelen aan de Rijksstraatweg. Die percelen worden bij de voor de verkoop gehouden publieke veiling aan-geprezen als bij uitstek geschikt voor woningbouw.

Grietje Sissingh in Huize Tubantia heeft echter geen zin in overburen. Daarom koopt ze het tegenover haar huis gele-

gen bouwperceel en verpacht dit vervolgens aan kweker C. Dijkhuizen van de kwekerij de Rozenknop aan de Kerkstraat (nu locatie Albert Heijn). In 1948 (de advertentie is van november 1948) neemt Jan van Es de kwekerij over van Dijkhuizen. Hij vernoemt zijn bedrijf naar de er tegenover gelegen villa.

Hekken

Foto's van hekken, gelegen tussen Tuindorp en Glimmen. Een hek is een afscheiding tussen een weiland en een weg; heeft als doel het vee te beschermen tegen het verkeer, of andersom: de weggebruikers behoeden voor het vee, dat plotseling de weg kan oversteken. Maar ook een afscheiding tussen weilanden onderling en als toegang tot een tuin, het erf van een huis of een boerderij. Al deze hekken kunnen open of dicht. Ze verlenen bij het open gaan de toegang tot een vrijheid.

- *Onderhoud*
- *Reparatie*
- *Advies*
- *Verkoop*
- *Alle grote merken*
- *Gratis halen en brengen*
- *Al meer dan 75 jaar*

De Gazonmaaier Haren

Uw specialist in gazon-, zit- en robotmaaiers!

050-5345120 www.gazonmaaier.nl

Mokken LAMINEREN **CANVAS**
PRINT AFWERKING *Kleding*
STANSEN **DRUK**
Ontwerp **GEBORTE** **SIGN**
BANNERS **HUWELIJK**
INBINDEN

GVA

PRINT • DRUK • SIGN

G. VAN ARK | HAREN

KERKSTRAAT 32, HAREN | 050 - 534 74 47 | INFO@DRUKKERIJVANARK.NL